

PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND

2022 - 2027

NATUURLIJK SAMENWERKEN AAN EEN NATUURLIJK PLATTELAND

PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND 2022 - 2027

NATUURLIJK SAMENWERKEN AAN EEN NATUURLIJK PLATTELAND

Goedgekeurd door gedeputeerde staten van Drenthe op 12 juli 2022

PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND

2022 - 2027

NATUURLIJK SAMENWERKEN AAN EEN NATUURLIJK PLATTELAND

Natuurlijk*
Platteland!
[Beleven Benutten Beschermen]

provincie **D**renthe

INLEIDING 8

1 MAJEURE OPGAVEN IN RELATIE TOT HET PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND 14

2 WAT IS NODIG VOOR REALISATIE VAN DRENTSE NATUUR- EN WATERDOELEN 18

3 PROGRAMMAOPBOUW KOMENDE PERIODE 22

4 NATUURPACT - OPGAVEN EN TUSSENSTANDEN 24

- 1 ONTWIKKELOPGAVE EN TUSSENSTAND IN HECTARES 25
- 2 TUSSENSTAND EN RESTANTOPGAVE PER DEELPROGRAMMA 29
- 3 NATUURHERSTELMAATREGELEN - VOORMALIG PROGRAMMA
AANPAK STIKSTOF (PAS) 46
- 4 AGRARISCH NATUURBEHEER 48
- 5 TUSSENSTAND IN DOELEN VAN HET NATUURPACT 48

5	NATUURINCLUSIEF DRENTHE	50
6	PROGRAMMA NATUUR	54
1	OPGAVE	55
2	UITVOERING	57
3	PROGNOSE DOELBEREIK	58
7	VERSNELLINGSAGENDA	60
1	VERSNELLEN VAN DE GRONDOPGAVE	61
2	MEER DOEN IN EEN HOGER TEMPO	63
3	VERDERGAAN MET WAT GOED GAAT	68
4	INTEGRAAL MET ANDERE GROTE OPGAVEN	69
8	VERANTWOORDELIJKHEDEN EN ORGANISATIE	70
1	VERANTWOORDELIJKHEDEN	71
2	ORGANISATIE EN UITVOERING	73
9	MONITORING	76
10	VERANTWOORDING	78
11	PROGRAMMABEGROTING	80

Inhoud

PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND

INLEIDING

IN EEN HOGER TEMPO DOELEN REALISEREN

Voor u ligt het in 2022 geactualiseerde programmaplan van het Programma Natuurlijk Platteland van de provincie Drenthe, voor het eerst vastgesteld in 2016. Bij het realiseren van de Natuurpact-afspraken zijn we nu halverwege de looptijd. De wereld waarin dit programma zijn beslag moet krijgen, is er sinds het aanvangsjaar heel anders uit komen te zien. De stikstofcrisis en de klimaatproblematiek hebben de urgentie van het programma nog groter gemaakt dan die al was.

In Drenthe hebben we de afgelopen jaren al verschillende natuurherstelprojecten gerealiseerd, die stuk voor stuk hebben bijgedragen aan een robuust natuursysteem waar de hydrologie op orde is. Landelijk en provinciaal onderzoek geven aan dat de biodiversiteit binnen het NNN zich lokaal lijkt te herstellen. Toch is nog lang niet bij alle soorten sprake van een gunstige staat van instandhouding.

De grote opgaven rond stikstof, klimaat en landbouw waar Drenthe - net als de rest van Nederland - voor staat, zullen in de aankomende jaren steeds meer verweven raken met de opgaven voor natuur en water. Die onlosmakelijke verbondenheid tussen beleidsterreinen maakt dat dit een goed moment is om het Programma Natuurlijk Platteland te actualiseren, zodat we de huidige opgave voor natuur en water binnen de lopende afspraken met het Rijk scherp

hebben. Daarnaast hebben we in 2021 een tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland laten uitvoeren. De aanbevelingen uit het evaluatierapport hebben we meegenomen in de actualisering van dit programmaplan.

Wat ons samen met onze partners in het landelijk gebied te doen staat, is helder: meer doen in een hoger tempo. We gaan de komende jaren verder met waar we al mee bezig waren, namelijk uitvoering van de afspraken die we met het Rijk hebben gemaakt in het Natuurpact (2013). De taak tot afronding in 2027 van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is daarin nadrukkelijk verbonden met nationale en internationale verplichtingen vanuit Natura 2000, de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Omdat de waterhuishouding de basis voor natuurontwikkeling is, leggen we in het Programma Natuurlijk Platteland

de verbinding met het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 waar de KRW deel van uitmaakt. Met het Programma Natuurlijk Platteland geven we daarnaast uitwerking aan de ambities in de, eveneens in 2022 geactualiseerde, Natuurvisie Gastvrije Natuur 2040.

Nieuw zijn de aanvullende afspraken die het Rijk en de provincies in 2021 over het Programma Natuur hebben gemaakt. Het daarvoor opgestelde Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023 hebben we onderdeel gemaakt van het Programma Natuurlijk Platteland. Daarnaast zullen we richting 2024 afspraken maken met het Rijk over de tweede fase Programma Natuur 2024-2030. Dit houdt in dat we bovenop onze opgave tot afronding van het NNN gaan investeren in structurele kwaliteitsverbetering van vooral stikstofgevoelige natuur in de provincie. Onze focus ligt op systeemherstel. Zo gaan we de eerste drie jaar de waterhuishouding van natuurgebieden verbeteren. Vanuit onze gebiedsgerichte aanpak blijven we inzetten op sterke verbindingen tussen opgaven voor natuur, landbouw, klimaat en water. We versterken de biodiversiteit zowel in natuurgebieden als daarbuiten in het landelijk gebied.

Een ander opgave van het Programma Natuurlijk Platteland is Natuurinclusief Drenthe, waarvoor we een apart deel-programmaplan hebben geschreven. Hiermee richten we ons op realisatie van een Basiskwaliteit Natuur in Drenthe en geven we een extra impuls aan het ecologisch functioneren van het NNN. De focus bij Natuurinclusief Drenthe ligt de komende jaren op gebieden rond het NNN, in het bijzonder rond Natura 2000. Ook willen we bereiken dat bij uiteenlopende opgaven in Drenthe telkens als vanzelfsprekend wordt nagedacht over effecten op biodiversiteit en kansen voor vergroening.

TENGERE HEIDEORCHIS

De afgelopen paar jaar hebben we bij Prolander meer menskracht in de uitvoering ingezet. Dat zullen we de komende jaren blijven doen om meer te kunnen doen in een hoger tempo. Daarnaast gaan we ons financiële en grondinstrumentarium en andere beleidsmiddelen nog slimmer en doelmatiger inzetten. Dit programmaplan geeft daar richting aan; de concrete uitwerking vindt plaats in de acht deelprogramma's en bijbehorende deelstrategieplannen grond. Voor onze vertrouwde gebiedsgerichte aanpak is het belangrijk dat we enerzijds komen tot nog meer focus en maatwerk en anderzijds tot versterking van integraliteit.

De ambitie van het geactualiseerde Programma Natuurlijk Platteland is ongewijzigd. Samen met onze partners in de acht deelgebieden werken we aan klimaatbestendige, robuuste water- en natuursystemen in Drenthe. Een gezonde bodem, zuiver water en schone lucht zijn van levensbelang voor plant, dier en mens. Natuur en landschap dragen bij aan onze gezondheid, ons geluk en ons woongenot en vormen een fundament voor de Drentse economie. We gaan voor natuur die tegen een stootje kan, nu en in de toekomst. Beschermen, beleven en benutten zijn daar in balans.

DEELPROGRAMMA'S

Dit programmaplan is een plan op hoofdlijnen tot en met het niveau van de strategische doelen. Voor de acht deelprogramma's waarin we het Programma Natuurlijk Platteland gestalte geven, zijn afzonderlijke, eveneens geactualiseerde deelprogrammaplannen geschreven. De doelen zijn daarin nader gespecificeerd tot het niveau van operationele doelen. Gebiedsgericht werken is maatwerk. In de deelprogrammaplannen staat beschreven hoe we daar vorm aan geven.

LEESWIJZER

In hoofdstuk 1 schetsen we de belangrijkste maatschappelijke opgaven waar we bij de realisatie van onze programmadoelen mee te maken hebben. In hoofdstuk 2 beschrijven we wat tegen die achtergrond op systeemniveau nodig is om natuur- en waterdoelen te kunnen realiseren. Hoofdstuk 3 zet de programmaopbouw voor de komende jaren uiteen. Hoofdstuk 4 bevat de inventarisatie van tussenstanden en restantopgaven van de Natuurepactopgave, ook voor de deelprogramma's. In hoofdstuk 5 lichten we op hoofdlijnen de deelopgave Natuurinclusief Drenthe toe. Hoofdstuk 6 gaat over het Programma Natuur en onze focus in de eerste uitvoeringsperiode met het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023. In hoofdstuk 7 zetten we het gebiedsgericht werken uiteen dat wij met onze partners voorstaan om tot de noodzakelijke versnelling in de uitvoering te komen. De hoofdstukken 8, 9 en 10 ten slotte beschrijven de verantwoordelijkheden, uitvoering en organisatie, de monitoring, verantwoording en de programmabegroting. In diverse kaders worden met het programma verbonden thema's beschreven.

DRENTSE NATUUR IN VOGELVLUCHT

Drenthe herbergt een schat aan bijzondere natuur. Hier zijn veertien Natura 2000-gebieden te vinden, onderdeel van het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden, met elk hun eigen unieke kwaliteiten. Beroemd zijn het Dwingelderveld als belangrijkste vochtige heidegebied van West-Europa, het Mantingerbos als misschien wel het oudste bos van Nederland, levend hoogveen in het Bargerveen en het Fochteloërveen, heischrale graslanden in het Holtingerveld en de soortenrijke blauwgraslanden van de Drentsche Aa. De lijst van soorten die in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn speciale bescherming genieten en die in Drenthe voorkomen, is lang. En dat is nog zeker niet alles. Ook buiten Natura 2000 zijn in Drenthe veel waardevolle natuurgebieden te vinden. Samen met de Natura 2000-gebieden vormen ze het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dat is de aanduiding voor het aaneengesloten netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden, bedoeld om planten en dieren van gunstige leef-, voortplantings- en verspreidingsomstandigheden te voorzien. In Drenthe bestaat het NNN uit bossen, heidevelden, vennen, zandverstuivingen, hoogvenen, beekdalen, meren, laagveen gebieden en verschillende soorten graslanden. Het NNN beslaat iets meer dan een kwart van de provincie en daarvan heeft een derde de Natura 2000-status.

AMBITIES PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND

Het langetermijnperspectief van het Programma Natuurlijk Platteland is verbonden met acht ambities. Dit zijn de ambities waarover Rijk en provincies afspraken in het Natuurpact hebben gemaakt.

Natuurnetwerk Nederland

Het NNN is de ruggengraat van de natuur in Nederland. Die ruggengraat moet tegen een stootje kunnen. Robuustheid wordt bereikt door het NNN af te ronden en te versterken en door verbindingen tot stand te brengen tussen natuurgebieden onderling en tussen die natuurgebieden en hun omgeving.

Concreet:

- Afgesproken is dat in de periode 2011 tot en met 2027 minimaal 80.000 hectare natuur in Nederland wordt ingericht.
- Er worden belangrijke natuurlijke verbindingen tot stand gebracht. Zij zorgen voor een veerkrachtig netwerk.
- Samen met de waterschappen wordt gewerkt aan verbetering van de watercondities voor Natura 2000-gebieden. Doel is om de gewenste natuurkwaliteit te kunnen waarborgen.
- In Natura 2000-gebieden worden natuurherstelmaatregelen getroffen. Het betreft hier oude PAS-afspraken.
- Natuurbeheer gaat via het Stelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL).

Soortenbescherming

Voor bescherming van afzonderlijke planten- en diersoorten heeft Nederland zich in internationaal verband

gecommitteerd aan Europese verplichtingen en afspraken. Dit programma richt zich op fysieke maatregelen die vestiging of uitbreiding van een soortenpopulatie stimuleren, zowel binnen als buiten het NNN.

Concreet:

- Genoemde fysieke maatregelen liften mee met NNN-inrichting, Natura 2000-herstelmaatregelen, (agrarisch) natuurbeheer en KRW. Zo nodig worden aanvullend initiatieven ondernomen gericht op specifieke soorten.
- Initiatieven door samenwerkingsverbanden op lokaal en regionaal niveau worden gestimuleerd.

Natuur buiten het NNN

Vanwege de wisselwerking tussen het functioneren van het NNN en water- en milieuccondities en natuurwaarden in de omgeving, is het belangrijk dat er meer samenhang komt tussen natuur binnen en buiten het NNN.

Concreet:

- Natuurinclusief Drenthe richt zich als deelopgave van het Programma Natuurlijk Platteland op versterking van biodiversiteit buiten het NNN.
- Het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe richt zich op systeem-

herstel. Dit kan zowel binnen het NNN als daarbuiten plaatsvinden, vooral in de zogenaamde overgangsgedieden als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Natuur.

Agarisch natuurbeheer

Agarisch natuurbeheer is een instrument dat bijdraagt aan zowel de internationale verplichtingen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn en de KRW als aan de aantrekkelijkheid en beleefbaarheid van het landelijk gebied.

Concreet:

- Op basis van de natuurdoelen die met agarisch natuurbeheer worden nagestreefd, bepalen we wat daar in Drenthe de meest kansrijke gebieden voor zijn.

Natuur en water

Versterking van natuur en verbetering van de condities van waterkwaliteit en -kwantiteit gaan vaak goed samen.

Concreet:

- Samen met waterschappen zoeken we naar maximale synergie tussen opgaven uit het Programma Natuurlijk Platteland en de KRW.

Natuur en landbouw

Een veelzijdige natuur in een afwisselend landschap en een duurzame landbouwsector kunnen goed samengaan.

Concreet:

- Binnen de provincie zoeken we naar maximale synergie tussen het Programma Toekomstgerichte Landbouw en het Programma Natuurlijk Platteland.

Natuur en recreatie

De recreatiesector is een van de economische dragers van het Drentse platteland. Natuur is daarbij van grote waarde. Naarmate mensen de natuur meer en intenser kunnen beleven, voelen zij zich er sterker mee verbonden. Beleving van de natuur gaat vaak hand in hand met recreatief (mede)gebruik van de natuur.

Concreet:

- Ons uitgangspunt: recreatief medegebruik is mogelijk zolang natuurdoelen niet in de knel komen.

Natuur en klimaat

Duurzame versterking van natuur draagt bij aan klimaatdoelstellingen. We houden bijvoorbeeld water vast in omvangrijke waterbergingsgebieden als De Onlanden en, op kleinere schaal, in beekdalen als de Drentsche Aa.

Concreet:

- Waar mogelijk, combineren we de uitgangspunten van de klimaatstrategie (Nota Klimaatadaptatie, provincie Drenthe, 2021) met de inrichting van natuurgebieden.

AANBEVELINGEN UIT DE TUSSENEVALUATIE

In de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland zijn zes aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen, adviezen van onze gebiedspartners en uitvoeringsorganisatie Prolander en voortschrijdend inzicht binnen onze eigen organisatie is input geweest voor de actualisatie van dit programmaplan. Hieronder vatten we de aanbevelingen samen.

Blijvende aandacht voor noodzaak en urgentie

Er is een groot verschil tussen betrokkenen in hun perceptie van de staat van de natuur in Drenthe. De provincie Drenthe is er samen met haar partners bij gebaat dat alle betrokkenen doordrongen zijn en blijven van de noodzaak en urgentie van natuurherstel en daarmee van uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland.

Het belang van provinciale regie en integrale aanpak

Integraal werken is randvoorwaarde om grote maatschappelijke opgaven, zoals natuuropgaven, te kunnen realiseren.

Systeemherstel

De gebieden buiten het NNN zijn belangrijk voor systeemherstel. Daar kunnen belangrijke randvoorwaarden voor ecologische verbindingen, waterhuishouding, nutriëntenstroom en vervuiling worden beïnvloed. Systeemherstel is nodig om robuuste natuur te verkrijgen.

Afronding NNN en actualisatie grondbeleid

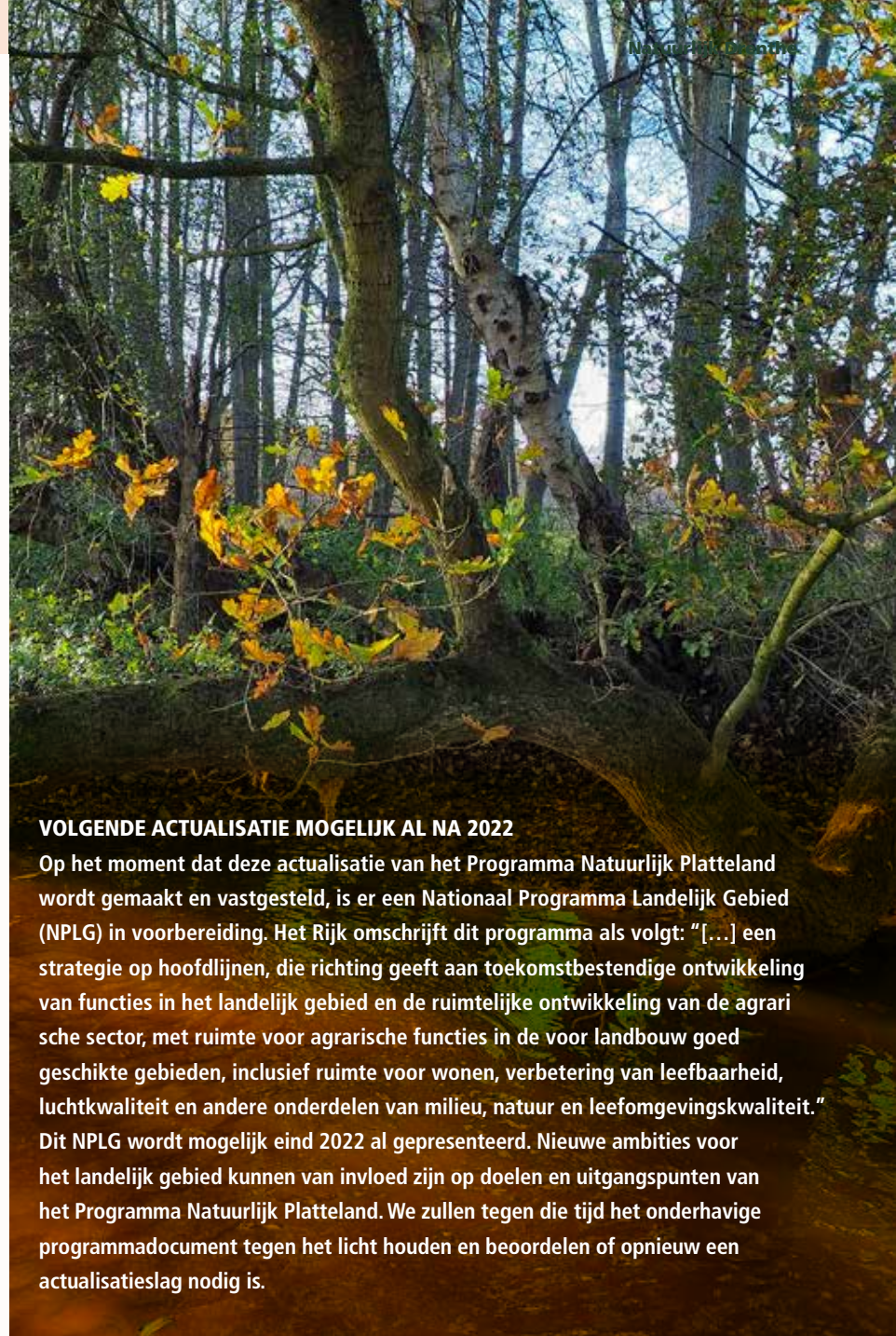
Met de huidige inzet van het grond-instrumentarium zal een groot deel van het NNN worden gerealiseerd, al lijkt het niet toereikend om voor de laatste gronden de functie te kunnen wijzigen.

Sterkere nadruk op agrarisch gebied

Interactie tussen natuur en landbouw is cruciaal. Boeren en boerenorganisaties kunnen het verschil maken, zowel binnen als buiten het NNN. Binnen en buiten het NNN zijn heldere randvoorwaarden voor te realiseren natuur nodig en ondernemers hebben langetermijnperspectief nodig.

Balans tussen beschermen, beleven en benutten

Bij de gewenste balans tussen beschermen, beleven en benutten hebben de gebiedspartners ieder hun eigen beeld, vanuit de verschillende belangen die zij hebben. Het is belangrijk om te communiceren over hoe beleven en benutten kunnen bijdragen aan beschermen en daarbij voorop te stellen dat beleven en benutten pas mogelijk zijn als bescherming is gewaarborgd.

VOLGENDE ACTUALISATIE MOGELIJK AL NA 2022

Op het moment dat deze actualisatie van het Programma Natuurlijk Platteland wordt gemaakt en vastgesteld, is er een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) in voorbereiding. Het Rijk omschrijft dit programma als volgt: “[...] een strategie op hoofdlijnen, die richting geeft aan toekomstbestendige ontwikkeling van functies in het landelijk gebied en de ruimtelijke ontwikkeling van de agrarische sector, met ruimte voor agrarische functies in de voor landbouw goed geschikte gebieden, inclusief ruimte voor wonen, verbetering van leefbaarheid, luchtkwaliteit en andere onderdelen van milieu, natuur en leefomgevingskwaliteit.” Dit NPLG wordt mogelijk eind 2022 al gepresenteerd. Nieuwe ambities voor het landelijk gebied kunnen van invloed zijn op doelen en uitgangspunten van het Programma Natuurlijk Platteland. We zullen tegen die tijd het onderhavige programmadocument tegen het licht houden en beoordelen of opnieuw een actualisatieslag nodig is.

1

MAJEURE OPGAVEN IN RELATIE
TOT HET PROGRAMMA NATUURLIJK
PLATTELAND

Sinds 2016, het aanvangsjaar van het Programma Natuurlijk Platteland, hebben we internationaal en in Nederland meer inzicht gekregen in aard en omvang van verschillende grote opgaven en hun relatie met natuur. De belangrijkste zijn klimaatverandering, landbouwtransitie en stikstofreductie. In lijn met het Regeerakkoord Rutte IV 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' kiest de provincie Drenthe voor een integrale benadering van deze opgaven en de natuuropgave, en dan zoveel mogelijk op basis van een gebiedsgerichte aanpak (nader uitgewerkt in hoofdstuk 8). Hieronder schetsen we kort de opgaven die met de natuur- en wateropgave zijn verbonden.

KLIMAATVERANDERING

'Klimaatverandering is dé uitdaging van onze generatie', zo is in het Regeerakkoord te lezen. Klimaatverandering zal een steeds grotere weerslag hebben op de beschikbaarheid van grond- en oppervlaktewater en daarmee op natuur, drinkwatervoorziening en landbouw. Een belangrijk punt van zorg is veenoxidatie - uitstoot van CO₂ (koolstofdioxide) - als gevolg van verdroging van veengronden. Op hogere zandgronden leiden langere periodes van droogte ertoe dat grondwater zo diep wegzakt dat wortels van planten en bomen er niet meer bij kunnen. Vennen, vochtige heidenen en hoogvenen krijgen het moeilijk en bovenlopen van beken vallen 's zomers sneller droog. Natuur moet niet alleen meebewegen met de klimaatverandering, maar kan tegelijk oplossingen bieden om de gevolgen ervan te verzachten.

LANDBOUWTRANSITIE

Nieuwe uitdagingen op het gebied van klimaatverandering, bodemvruchtbaarheid, gezondheid en voedsel vragen om oplossingen voor een toekomstgerichte landbouw in Drenthe. Speerpunten van het Programma Toekomstgerichte Landbouw (2017) van de provincie zijn het stimuleren van economische activiteiten, duurzame werkgelegenheid en innovatie. Het gaat om een goede balans tussen

geld verdienen, een gezonde leefomgeving en tevreden ondernemers en inwoners. Een belangrijke ambitie in het Regeerakkoord die ook in de Drentse benadering leidend is, luidt: 'We willen onze unieke natuur beschermen, het verlies van biodiversiteit herstellen en perspectief bieden aan de agrarische sector.' In het in ontwikkeling zijnde Nationaal Programma Landelijk Gebied komt het thema landbouw en natuur waarschijnlijk uitgebreid terug.

STIKSTOF

Drenthe heeft veertien Natura 2000-gebieden. In twaalf daarvan is beperking van de belasting door stikstofdepositie een van de voorwaarden om habitattypen in een goede staat van instandhouding te brengen. Drenthe heeft een, in vergelijking met andere provincies, omvangrijke opgave tot duurzaam herstel. Door de specifieke bodemopbouw komen in onze provincie vooral habitattypen en soorten voor die overgevoelig zijn voor stikstofneerslag. Actieve en herstellende veengebieden, zure vennen, natte en droge heidegebieden, zandverstuivingen, jeneverbesstruwelen en bos van arme zandgronden zijn van nature voedselarm. Ook buiten Natura 2000 is er in Drenthe ten opzichte van andere provincies veel stikstofgevoelige natuur.

RHEEBRUGGEN

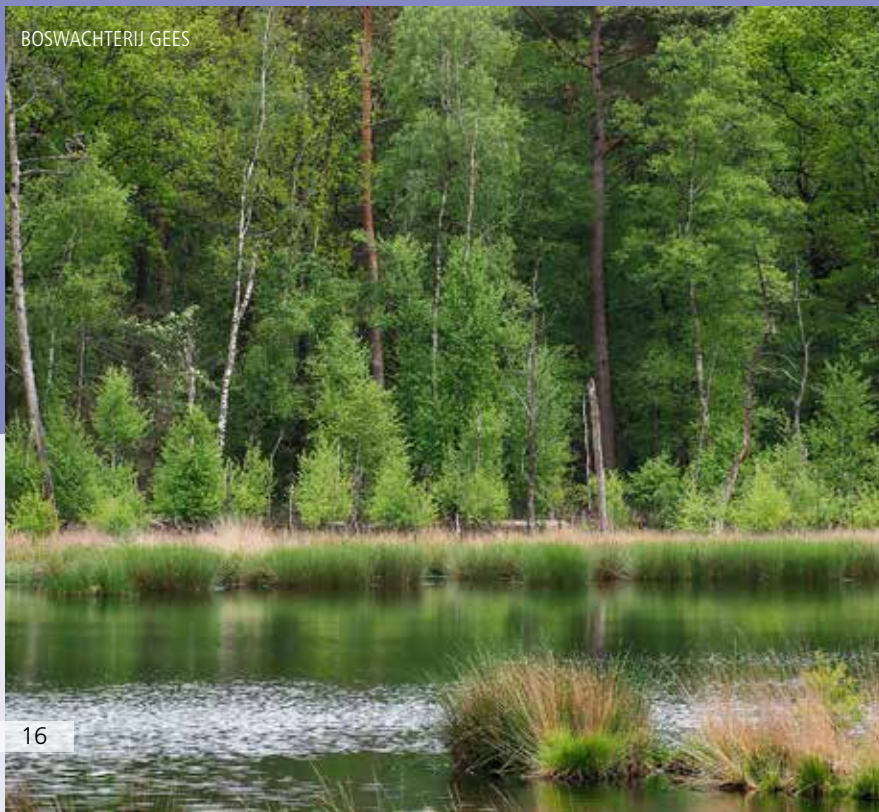
DRENTSE BOMEN- EN BOSSENSTRATEGIE

Een van de afspraken in het nationale Klimaatakkoord (2019) heeft betrekking op extra vastlegging van CO₂ door toename van bomen, bos en natuur en voorkomen van ontbossing. Rijk en provincies hebben daartoe de Bossenstrategie opgesteld, die in Drenthe is uitgewerkt tot de Drentse Bomen- en Bossenstrategie.

Als Drenthe een evenredig aandeel neemt in de landelijke ambitie, namelijk 10% van het huidige bosareaal in de provincie, betekent dit een bosuitbreiding van 3.700 hectare (toevalligerwijs precies 10% van de landelijke uitbreidingsambitie). Daarvan kan 800 hectare binnen bestaande natuurgebieden worden gerealiseerd en 1.200 hectare binnen natuurontwikkelingsgebieden; uiteraard alleen op die plekken waar het planologisch inpasbaar is. Voor de overige 1.700 hectare zal buiten het NNN naar ruimte moeten worden gezocht, uiteraard ook weer op voorwaarde van planologische inpasbaarheid. Bosuitbreiding buiten het NNN biedt mooie kansen voor gezamenlijke realisatie van andere doelen, bijvoorbeeld in relatie tot CO₂-opslag, klimaat en waterhuishouding. Ook biedt het mogelijkheden voor ontwikkeling van kleinschalige landschapselementen. Omdat de financiering nog niet concreet is, heeft Drenthe de bosuitbreidingsambitie buiten het NNN aangemerkt als inspanningsverplichting, niet als resultaatverplichting.

De hectares boscompensatie ten behoeve van Natura 2000-doelstellingen is geregeld in het Programma Natuur. Voor 2030 wil de provincie Drenthe 200 hectare boscompensatie realiseren. In het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023 gaat het eerst om 39 hectare. Daarnaast heeft de strategie betrekking op revitalisering van bossen. De provincie wil beheerders van multifunctionele bossen met kwetsbare boomsoorten stimuleren tot omvorming naar gemengd bos. Financiering wordt gezocht vanuit het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023. De uitvoering van de Drentse Bomen- en Bossenstrategie is onderdeel van het Programma Natuurlijk Platteland.

BOSWACHTERIJ GEES

SCHIJN BEDRIEGT

De constatering dat het niet goed gaat met de Drentse natuur, wordt niet door iedereen gedeeld. Dit was een van de conclusies in de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland. De partijen die voor de tussenevaluatie zijn geïnterviewd, hebben hun eigen beeld bij natuurkwaliteit. Een deel van hen vindt dat het best meevalt, met als argument dat de Drentse natuur er immers fantastisch uitziet. In voorjaar en zomer bloeit, zoemt en zingt het dat 't een lieve lust is. Maar wat we niet

zien, zijn de soorten of omstandigheden die ontbreken. Dat klinkt als een open deur, maar dat is precies het probleem. Je moet maar net weten wat er mist. Bij specifieke natuurtypen horen specifieke planten- en diersoorten. En vooral natuurtypen die vanwege een bijzonder samenspel tussen bodemsoort, klimaat en waterkwaliteit typisch Drents te noemen zijn, zoals heide, vennen, hoogvenen en beekdalen, hebben het moeilijk. Veel soorten die daar in grote getale aanwezig zouden

moeten zijn, en die dat van oudsher ook waren, worden steeds minder of helemaal niet meer waargenomen. Soorten die er niet thuishoren, profiteren daarvan. En vaak is dat slecht nieuws. Denk aan de moeilijk te bestrijden woekerende planten die kenmerkende soorten verdringen, zoals de Japanse duizendknoop of de reuzenbereklaauw. Keversoorten die bomensterfte veroorzaken. Eikenprocessierupsen die bij te weinig natuurlijke vijanden ongestoord hun schadelijke gang kunnen gaan.

Soorten die bij een natuurtype horen, hebben elkaar nodig voor hun voortbestaan. Ze zijn allemaal schakel in het systeem, ons ecosysteem. Als er een schakel wegvalt, zie je dat misschien niet direct, maar het systeem raakt stukje bij beetje uit balans, krijgt een verminderde weerstand en wordt 'ziek'. Het verlangt inderdaad het oog van een specialist om dat te zien. We beschouwen het als onze taak om dat goed uit te leggen.

2 WAT IS NODIG VOOR REALISATIE VAN DRENTSE NATUUR- EN WATERDOELEN

WERKEN AAN HERSTEL VAN
HET ANLOËRDIEPJE

Hieronder lichten we toe wat, gezien de hierboven geschetste context, op systeemniveau nodig is om Drentse doelen te kunnen realiseren.

SYSTEEMHERSTEL

In de opgaven uit het Natuurpact ligt de focus op systeemherstel binnen het NNN. Uit de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland komt echter naar voren dat we ons niet uitsluitend moeten richten op het aantal hectares functiewijziging en inrichting dat in 2027 gerealiseerd moet zijn - natuurkwantiteit - maar dat we vooral ook het achterliggende doel steeds voor ogen moeten houden: natuurkwaliteit. Voor een duurzaam goede natuurkwaliteit is integraal systeemherstel nodig. Met het Uitvoeringsprogramma Natuur, dat integraal onderdeel van het Programma Natuurlijk Platteland is, geven wij hier invulling aan. Dan gaat het ook over natuur buiten het NNN, want

belangrijke randvoorwaarden voor het functioneren van het NNN kunnen daar worden beïnvloed. Integraal systeemherstel verlangt daarom een gebiedsaanpak die over de grenzen van het NNN heen kijkt. Zo'n aanpak op het hogere schaalniveau raakt ook aan landbouw, recreatie en stedelijke gebied. Voor integraal systeemherstel is een langere tijdshorizon dan 2027 nodig. De provincie Drenthe deelt deze opgave met het Rijk en andere gebiedspartners. Met de grote systeemherstel-opgaven maken we in Drenthe goede vorderingen, maar het is pas klaar als alle schakels zijn ingericht en meedoen met de rest. Pas dan is sprake van robuuste systemen waar soorten kunnen gedijen.

DE BERGSTUKKEN IN HET GEBIED GEESERSTROOM

GRASMUS

VERGROTING VAN SOORTENRIJKDOM

Wereldwijd is sprake van snel verlies van soortenrijkdom. Dat gaf onder andere het IPBES-rapport (Intergouvernementeel Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten, 2019) aan. Dit rapport was voor het Rijk en de provincies aanleiding tot onder andere ontwikkeling van het Deltaplan Biodiversiteit, waarvan de presentatie plaatsvond tijdens de Landelijke Natuurtop in 2019. Drenthe vormt op de zorgwekkende mondiale en Europese trend geen uitzondering. Ondanks de terugkeer van soorten als otter en zeearend, is onmiskenbaar sprake van biodiversiteitsverlies. Monitoring geeft achteruitgang van boerenlandvogels, plantendiversiteit, vlinders, bijen en andere insecten te zien. Steeds meer soorten die nog niet zo

lang geleden algemeen waren, dreigen zeldzaam te worden of te verdwijnen. Voor biodiversiteit is het noodzakelijk dat planten en dieren goede leef- en voortplantingsomstandigheden hebben, dat er genoeg voedsel is en dat zij zich ongestoord kunnen verspreiden; ook buiten het NNN, langs droge en natte verbindingen zoals houtsingels, bermen, oevers en waterlopen. Biodiversiteit is voorwaarde voor schoon water, vruchtbare grond en beheersing van plagen. Hoe groter de soortenrijkdom, hoe veerkrachtiger de natuur. Grote gebieden met veel structuur en verschillende leefmilieus zijn bovendien beter in staat om de klappen van weersextremen op te vangen. Vergroting van biodiversiteit bereiken we door het NNN te realiseren, waardoor natuur robuuster wordt. Daarnaast

werken we aan vergroting van soortenrijkdom buiten het NNN. Dat doen we via agrarisch natuurbeheer, maar ook met initiatieven als het Ermberaad waarin boeren(organisaties), vrijwilligers, natuurorganisaties, kennisinstituten en de provincie samenwerken aan behoud van boerenlandvogels.

KLIMAATBESTENDIGE NATUUR

Een vitale bodem en een gezond watersysteem zijn de eerste vereisten voor klimaatbestendige natuur. In Drenthe werken we samen met de waterschappen aan het langer vasthouden van water in beekdalen en verhoging van waterpeilen in natte delen van het NNN. De KRW (opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027) en de Drentse klimaataanpak (Nota

Klimaatadaptatie, maart 2021) laten zich goed combineren met versterking van natuurwaarden. In droge tijden hebben we water op voorraad voor drinkwaterwinning, natuur en landbouw. In natte tijden kan wateroverlast worden voorkomen dankzij het vasthouden van water, het vertragen van afvoer en waterberging. In veel natuurgebieden vallen of staan milieuecondities met een goede en duurzame waterhuishouding.

BEHOUD EN HERSTEL VAN VEENBODEMS

Om veenoxidatie tegen te gaan, is het zaak dat we veengronden nathouden. Verdroging kan ertoe leiden dat deze gronden veel broeikasgassen uitstoten: CO₂, lachgas en methaan. Daar staat echter een substantiële

CO₂-opslagcapaciteit tegenover als ze nat zijn. Als de condities gunstig zijn voor aangroei van veenmos, neemt die opslagcapaciteit zelfs nog verder toe. Een belangrijke opgave in hoogveen-gebieden zoals het Fochteloërveen en het Bargerveen is om te voorkomen dat regenwater wegsijpelt naar lagere gronden rondom. Technische maatregelen in en rond hoogveen zijn nodig

voor herstel van natte hoogveennatuur met haar karakteristieke planten en dieren.

WEERBAARHEID TEGEN STIKSTOF VERGROTEN

Herstel van de waterhuishouding speelt een cruciale rol bij het tegengaan van de effecten van stikstofdepositie. Dat

geldt voor hoogveen, maar ook voor andere stikstofgevoelige natuurtypen. Daarnaast zijn beheermaatregelen als begrazen, plaggen, maaien en verwijdering van opslag nodig om van nature schrale gronden schraal te houden en de bijbehorende soorten voor verdringing door andere soorten te behoeden.

KIEVIT

IN VEEN ZIT VEEL CO₂ OPGESLAGEN.
BIJ VERDROGING KOMT DIT VRIJ

3

PROGRAMMAOPBOUW KOMENDE PERIODE

Nieuwe ontwikkelingen, inzichten en aanvullende afspraken met het Rijk zijn aanleiding om het Programma Natuurlijk Platteland te actualiseren ten behoeve van de verdere uitvoering in de komende jaren. Naast het Natuurpact is er nu ook het Programma Natuur.

ONTWIKKELOPGAVE NNN INCLUSIEF NATURA 2000

In de periode 2016-2021 lag de focus van het Programma Natuurlijk Platteland op afronding van het NNN, natuurherstelmaatregelen in het kader van het voormalige PAS, natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. De afronding van het NNN, waarvoor 2027 als tijdshorizon geldt, is uitgedrukt in hectares functiewijziging (te verwerven gronden of particulier natuurbeheer / SKNL) en in te richten gronden voor natuur. Daarmee zijn we inmiddels een eind op weg, maar we gaan ook versnellen om de afspraken met het Rijk te kunnen nakomen. Het volgende hoofdstuk gaat uitvoeriger in op de stand van zaken en het vervolg van onze Natuurpactopgave.

OPGAVE NATUURINCLUSIEF DRENTHE

Om het ecologisch functioneren van het NNN kracht bij te zetten, focust Natuurinclusief Drenthe op natuur buiten het NNN en ecologische verbindingen in agrarisch en bebouwd gebied. Samen met gebiedspartners werken we aan een goede Basiskwaliteit Natuur in de provincie en zetten we stappen richting een natuurinclusieve samenleving.

UITVOERINGSPROGRAMMA NATUUR

Sinds 1 juli 2021 is de Wet stikstofreductie en natuurverbetering van kracht, die vergezeld gaat van een aangepaste aanpak van de stikstofproblematiek. Voor de nieuwe wet en aanpak waren twee aanleidingen: de ongeldigverklaring door de Raad van State in 2019 van het Programma Aanpak Stikstof en de tussenevaluatie van het Natuurpact in 2017 door het Planbureau voor de Leefomgeving, waaruit naar voren kwam

MAAIEN VAN HOOILAND
LANGS DE DRENTSCHE AA

dat het doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) naar verwachting zou uitkomen op 65% in 2027.

Maatregelen in de nieuwe aanpak worden deels op landelijk en deels op provinciaal niveau getroffen. Ze zijn enerzijds gericht op vermindering van stikstofuitstoot en anderzijds op het robuuster maken van kwetsbare natuur. Voor dat laatste is het Uitvoeringsprogramma Natuur 2021-2030 in het leven geroepen. Aan alle provincies gezamenlijk is zo'n 300 miljoen euro per jaar tot en met 2030 ter beschikking gesteld voor een extra pakket aan maatregelen, bovenop de afspraken uit het Natuurpact, om stikstofgevoelige natuur weerbaar te maken. Het Uitvoeringsprogramma Natuur is onderdeel van de Drentse Aanpak Stikstof en wordt uitgevoerd binnen het Programma Natuurlijk Platteland. Het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe staat centraal in hoofdstuk 6.

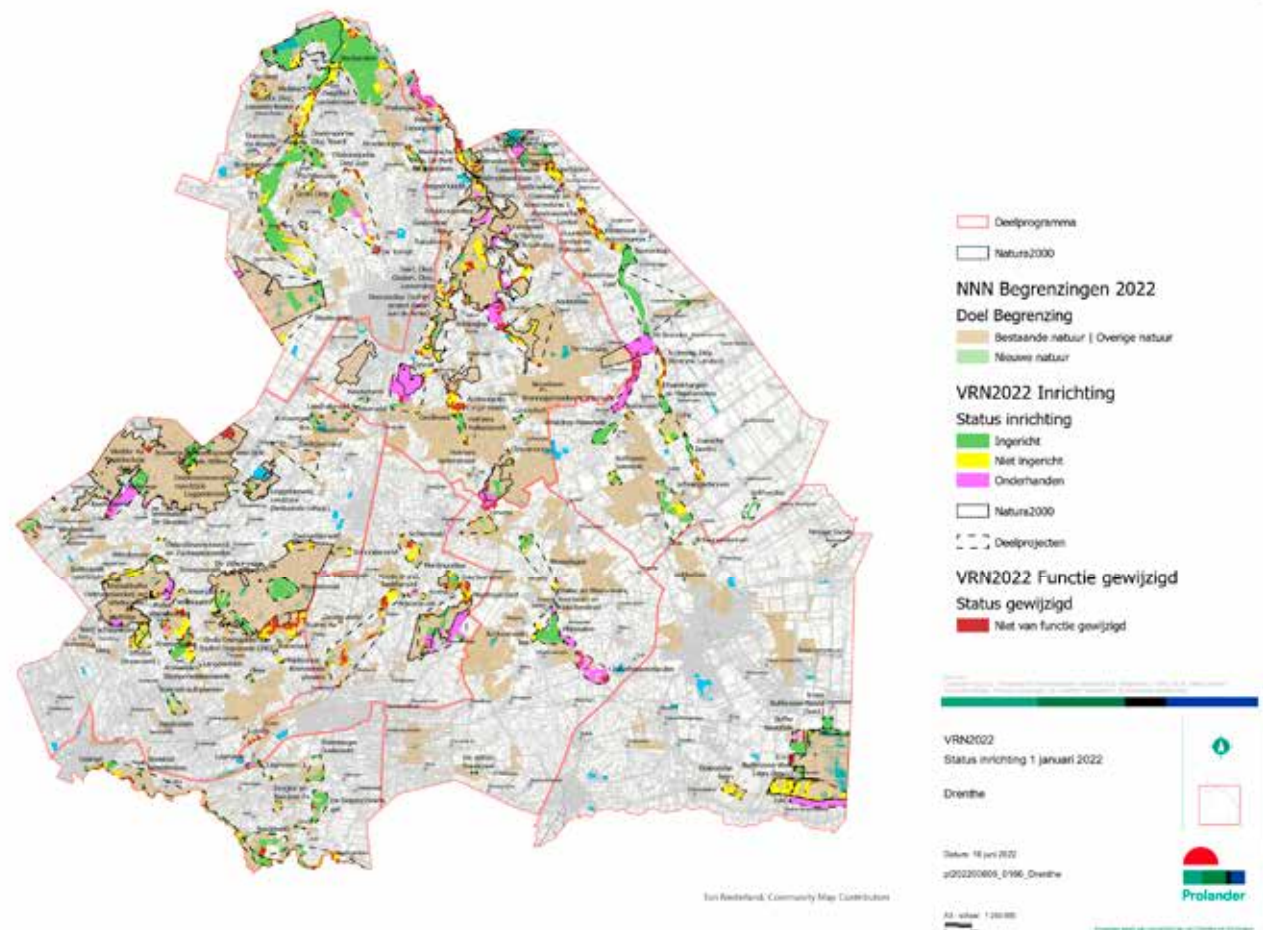
4

NATUURPACT - OPGAVEN EN TUSSENSTANDEN

Om invulling te geven aan de doelen van het in 2013 gesloten Natuurpact tussen Rijk en provincies, heeft Drenthe in 2016 het Programma Natuurlijk Platteland vastgesteld.

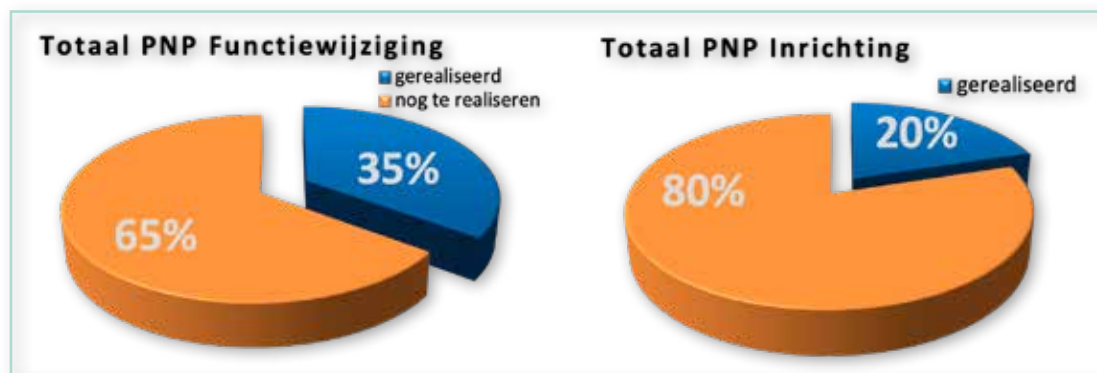
1 ONTWIKKELOPGAVE EN TUSSENSTAND IN HECTARES

Onze opdracht NNN is om het in Drenthe gelegen netwerk van natuurgebieden af te ronden conform de daartoe vastgestelde begrenzing in het Natuurbeheerplan. Beschikbaarheid van grond is essentieel. De opgave is uitgedrukt in hectares.

TUSSENSTAND

In het Natuurpact (2013) heeft de provincie Drenthe met het Rijk afgesproken om 13.600 ha nieuwe natuur binnen de begrenzing van het NNN in te richten. Bij de start van het Programma Natuurlijk Platteland bedroeg de restanttaakstelling inrichting 8.591 ha (peildatum 1 januari 2016), waarvan 3.855 functiewijziging. De provincie Drenthe heeft functiewijziging mogelijk gemaakt voor 1.352 hectare van de beoogde 3.855 hectare (peildatum 1 januari 2021). Dat resulteert in een restanttaakstelling van 2.503 hectare voor functiewijziging (verwerving of particulier natuurbeheer). Daarnaast hebben we op dit moment 1.728 hectare van de beoogde 8.591 hectare NNN ingericht, wat resulteert in een restanttaakstelling van 6.863 hectare voor inrichting. Zie de tabel voor de geplande restantopgave functiewijziging en inrichting per jaar van de provincie Drenthe.

We zijn in Drenthe aan onze inrichtingsopgave begonnen op percelen waarover we het snelst konden beschikken. Voordat hectares daadwerkelijk als ingericht kunnen worden beschouwd, moet er altijd een hoop gebeuren. Veel tijd is in de eerste programmaperiode besteed aan de noodzakelijke

ecologische en hydrologische onderzoeken, verkenningen met gebiedspartners, keukentafelgesprekken, onderhandelingen, kavelruilprocessen, bewonersbijeenkomsten, ontwerp, aanbesteding en werkvoorbereiding.

PROGNOSE MEERJARENPLANNING

Met de opgedane kennis die de afgelopen jaren in de verschillende processen is opgedaan, hebben we samen met de betreffende gebiedspartners per deelprogramma een meerjarenplanning gemaakt van de resterende ontwikkelopgave. Vanwege lastig te voorspellen en beperkt te beïnvloeden externe factoren heeft deze meerjarenplanning een indicatief karakter. Daar waar de opgave in een vergevorderde staat van uitvoering is, zoals in het Bargerveen, is de meerjarenplanning redelijk nauwkeurig aan te geven. Bij omvangrijke gebiedsprocessen die nog

voor een belangrijk deel in de onderzoeksfase zitten, zoals de Drentsche Aa, is dat lastiger. De volgende grafiek is dan ook te beschouwen als een momentopname. In ieder geval voor de komende jaren stemmen we hier onze koers op af. De meerjarenplanning wordt jaarlijks geactualiseerd en waar nodig bijgesteld.

Uit de tussenevaluatie Programma Natuurlijk Platteland komt naar voren dat we nu bij het lastige deel van de opgave voor functiewijziging en inrichting zijn aangekomen. De resultaten van de tussenevaluatie in 2021 van het

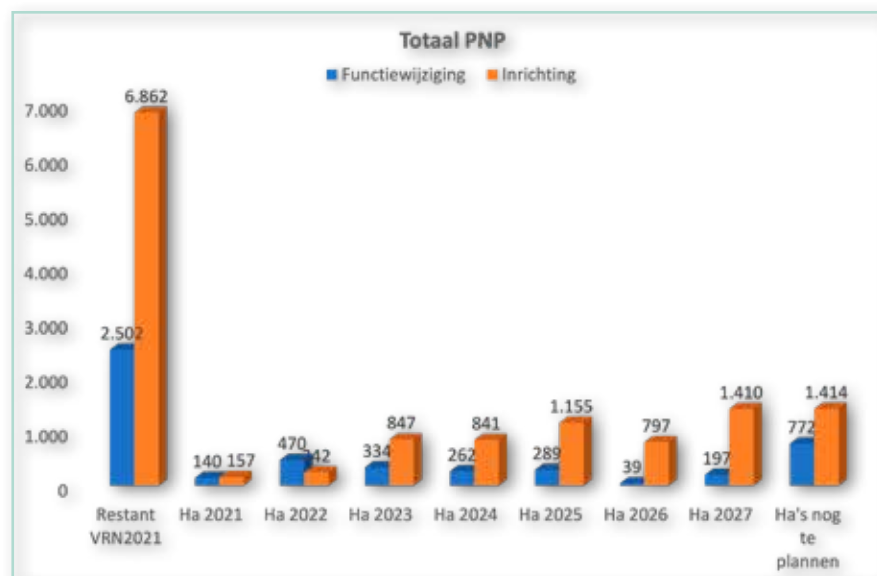
Programma Natuurlijk Platteland geven voor Drenthe een beeld te zien dat in lijn is met landelijk behaalde resultaten. Om de opgaven van het Programma Natuurlijk Platteland te kunnen realiseren, is procesversnelling nodig. Omdat we dit al vóór de tussenevaluatie hadden vastgesteld, hebben we in 2020 besloten om de beschikbare uren uit het Natuurpact voor uitvoeringsorganisatie Prolander te verhogen voor de periode 2021 tot en met 2023. Dankzij deze tijdelijke extra inzet kan op meerdere plekken meer voorbereiding voor functiewijziging en inrichting plaatsvinden.

De tussenstand laat zien dat het aantal ingerichte hectares in de eerste jaren van de programmaperiode beperkt is. Zoals eerder al aangegeven, laat zich dit verklaren door het feit dat het om meerjarige gebiedsprocessen gaat, waarin aan de daadwerkelijke inrichting van een hectare meerdere jaren aan voorbereiding, onderzoek en functiewijziging voorafgaan. Grotere gebiedsprocessen, zoals in de Hunze, Zuidwest-Drenthe en Drentsche Aa, zullen qua ingerichte hectares NNN naar verwachting 'pieken' in de jaren 2023 en verder. De grafiek laat bijvoorbeeld zien dat in het jaar 2025 naar verwachting evenveel hectares worden ingericht als in de jaren 2016 tot en met 2020 bij elkaar.

Tegelijkertijd is de verwachting nu (zie volgende paragraaf) dat de geplande procesversnelling niet toereikend zal zijn om de totale NNN-opgave voor 2027 gerealiseerd te hebben. De huidige prognose is dat 87% van de NNN-opgave uiterlijk in 2027 gereed is. Dat betekent dat 13% van de inrichtingsopgave ten opzichte van de restantopgave bij de start van het PNP (peildatum 1 januari 2016) vooralsnog lastig wordt.

HECTARES NOG IN TE PLANNEN

Op basis van beschikbare (gebieds)kennis en inzet van extra instrumentarium is voor het merendeel van de hectares ingeschat wanneer functiewijziging redelijkerwijs te verwachten valt en wanneer inrichting kan plaatsvinden. Voor een kleiner deel van de hectares is de verwachting nu dat het erg lastig zal worden om deze opgaven in uiterlijk 2027 gerealiseerd te krijgen, ook als de zogenaamde instrumentenkoffer volledig wordt benut. In de meerjarenplanning zijn deze hectares aangemerkt als 'nog in te plannen'. In onderstaande tabellen is te zien dat het naar verwachting gaat om 772 hectare functiewijzigingsopgave (20% van de totale opgave) en 1.414 hectare inrichtingsopgave (16% van de totale opgave). De grootste uitdaging zit

in de deelprogramma Drentsche Aa, maar ook Hunze, Zuidwest-Drenthe en Oude Diep. De komende programmaperiode verlangen vooral deze deelprogramma's extra aandacht om de afspraken met het Rijk te kunnen nakomen. Dat betekent enerzijds focus houden op strategie en waar nodig bijsturen, gericht op het binnen de tijd halen van doelen. Anderzijds kunnen zich op de grondmarkt ontwikkelingen voordoen die de weg vrijmaken voor nieuwe realisatiemogelijkheden. Een scenario dat ook niet uit te sluiten valt, is dat de in een bepaald jaar verwachte inrichting van hectares als gevolg van externe invloeden alsnog niet in dat jaar haalbaar blijkt.

Inrichting nog te plannen

	ha's
Drentsche Aa	733
Zuidwest-Drenthe	301
Noordwest-Drenthe	130
Oude Diep	87
Hunze	161
Bargerveen	14
Reest	101
Nieuwe Drostendiep	34
Totaal inrichting NNN	1.414

Functiewijziging nog te plannen

	ha's
Drentsche Aa	314
Zuidwest-Drenthe	214
Noordwest-Drenthe	43
Oude Diep	26
Hunze	59
Bargerveen	12
Reest	56
Nieuwe Drostendiep	61
Totaal grond NNN	772

PLAGGEN OM HEISCHRAAL GRASLAND IN
HET DWINGELDERVELD TE VERGROTEN

GRUTTO

2 TUSSENSTAND EN RESTANTOPGAVE PER DEELPROGRAMMA

Het ene deelgebied is verder dan het andere. De acht deelprogramma's verschillen qua grootte en uitvoeringsfase waar ze in zitten. Voor resterende hectares geldt dat er onderzoek wordt verricht, er een gebiedsproces loopt, inrichtingswerkzaamheden worden verricht of dat voorbereidingen nog moeten starten.

Deelprogramma	Initiële opgave functiewijziging (2016)	Initiële opgave inrichting (2016)	Restantopgave functiewijziging vanaf 2022 (ha)	Restantopgave inrichting vanaf 2022 (ha)
Drentsche Aa	928	1.978	679	1.905
Noordwest-Drenthe	496	1.082	315	861
Hunze	592	1.245	342	973
Zuidwest-Drenthe	709	1.752	501	1.258
Oude Diep	364	771	309	671
Reest	224	661	144	304
Nieuwe Drostendiep	282	375	140	344
Bargerveen	271	744	76	561
Totaal	3.855	8.591	2.504	6.879

OPGAVE FUNCTIEWIJZIGING EN INRICHTING PER DEELPROGRAMMA VAN DE PROVINCIE DRENTHE VANAF 2016 EN RESTANTOPGAVE FUNCTIEWIJZIGING EN INRICHTING PER DEELPROGRAMMA VAN DE PROVINCIE DRENTHE VANAF 2021. GEGEVENS: PROVINCIE DRENTHE.

Hieronder wordt per deelprogramma kort ingegaan op de restantopgave 2022 en verder. Nadere uitwerking is in de afzonderlijke deelprogrammaplannen te vinden. Zoals ook eerder aangegeven, is het goed om te benadrukken dat de lastig te voorspellen en beperkt te beïnvloeden externe factoren van grote invloed zijn op de vraag of iets wel of niet gerealiseerd kan worden. Om deze reden hebben de volgende meerjarenplanningen een indicatief karakter. Jaarlijks vindt actualisatie plaats en wordt desgewenst de strategie bijgesteld.

Kritische succesfactoren zijn onder andere:

- Beschikbaarheid/aanbod van voldoende ruilgrond op relevante plekken.
- Draagvlak in de streek. Op sommige plekken kan relatief veel weerstand zijn. Andere grote maatschappelijke opgaven zoals Stikstof kunnen ook hun weerslag hebben op het draagvlak en/of de snelheid van de gebiedsprocessen van het Programma Natuurlijk Platteland. Als bijvoorbeeld de Minister in de media aankondigt dat er een aantrekkelijke aankoopregeling Stikstof komt, kan dit er direct voor zorgen dat alle aankopen voor kortere of langere periode stilvallen, ook als hier in de praktijk geen zicht op is.
- Beschikbaarheid van met name specialisten bij zowel provincie, Prolander, partners en adviesbureaus.

RODE WOUW

Noordwest

Drentsche Aa

Hunze

Oude Diep

Nieuwe Drostendiep

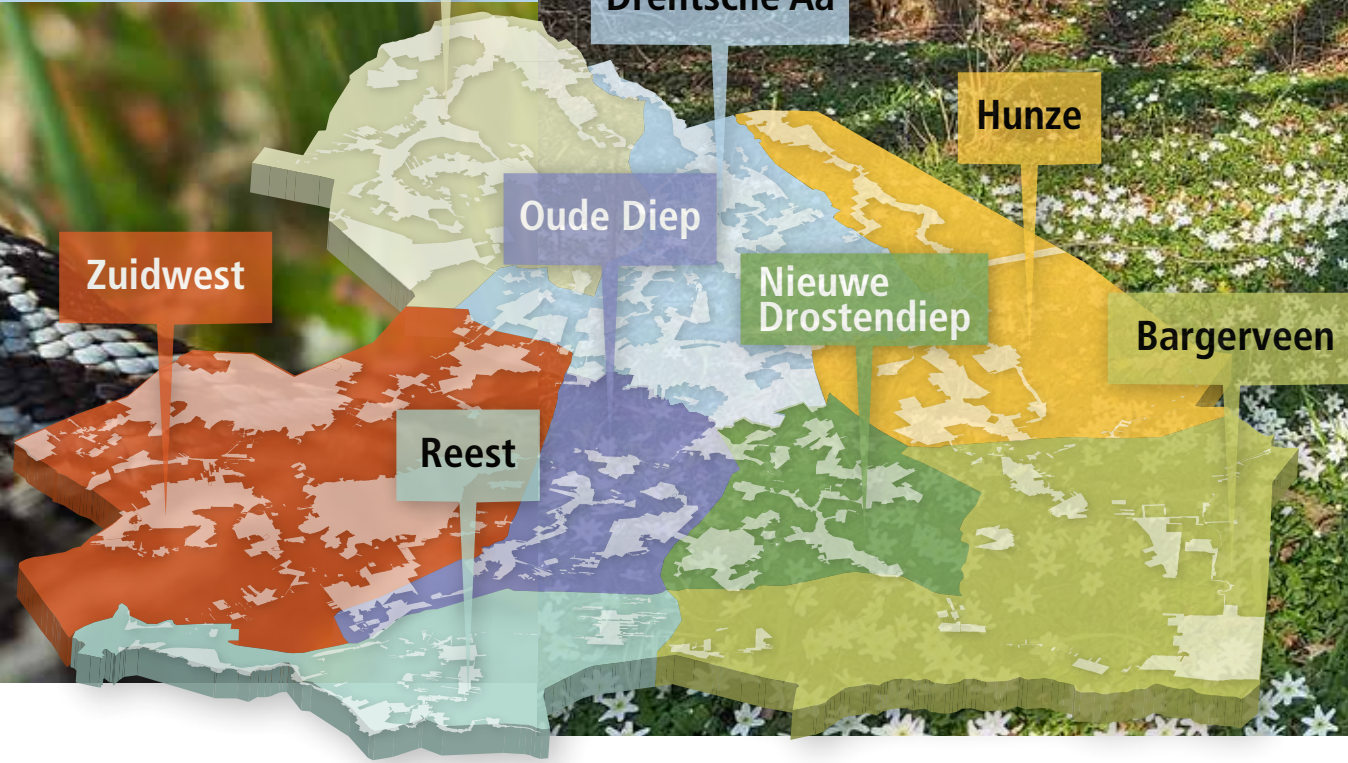
Bargerveen

Zuidwest

Reest

ADDER

DRENTSCHE AA

DRENTSCHE AA

- Het doel in dit best bewaarde beek- en esdorpenlandschap van West-Europa is realisatie van een klimaatbestendig en robuust natuurlijk beekdalsysteem, verweven met landbouw en geschikt voor recreatie en drinkwaterwinning.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 679 hectare (73% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 1.905 hectare (96% van de opgave vanaf 2016).
- De NNN-opgave heeft betrekking op omvorming van gronden naar natuur en uitvoering van inrichtingsmaatregelen, hoofdzakelijk gericht op vernatting van het beekdal. Het verschilt per deelproject welke factoren bij de realisatie een rol spelen, maar vaak gaat het om beschikbaarheid van (ruil)grond en mogelijkheden om natuur- en waterdoelen (waterkwaliteit en deels ook waterberging) te verbinden met andere ruimtelijke vraagstukken, zoals energietransitie en woonopgave.

REALISATIESTRATEGIE DRENTSCHE AA

De restantopgave inrichting Drentsche Aa vanaf 2022 bedraagt 1.905 ha, waarvan 679 ha functiewijziging, verdeeld over 24 deelgebieden. Functiewijziging in het Drentsche Aa-gebied is cruciaal voor het op tijd kunnen inrichten van de deelgebieden. Daarnaast zijn (eco)hydrologische gegevens van groot belang voor het realiseren van de inrichtingsopgave. Het verkrijgen van deze gegevens vraagt tijd. Op dit moment

ontbreken deze gegevens voor een deel van de gebieden. Daar wordt hard aan gewerkt. Zolang deze gegevens er nog niet zijn, schuift de inrichting voor deze gebieden naar achteren. Verder is voor 12 ha in het Westersediep nog een ecologische analyse nodig. Deze staat voor 2023 ingepland. Ook in het Taarloose Diep en het Gasterense Diep zijn aanvullende onderzoeken nodig, deze staan voor 2025 gepland. Verder wordt nader verkend of bij twee deelgebieden in totaal 23 hectare aan zogenaamde snippers herbegrenzing kan plaatsvinden.

RUILGROND

Ruilgrond is voor de Drentsche Aa een belangrijke kritische succesfactor. Voor 148 ha is er ruilgrond nodig inclusief een bedrijfsverplaatsing. Dit speelt in het deelgebied Achterste en Lange Maden. Verder is ruilgrond nodig in het Anderse Diep, Gasterense Diep, Geelbroek, Polder Lappenvoort en Rolderdiep.

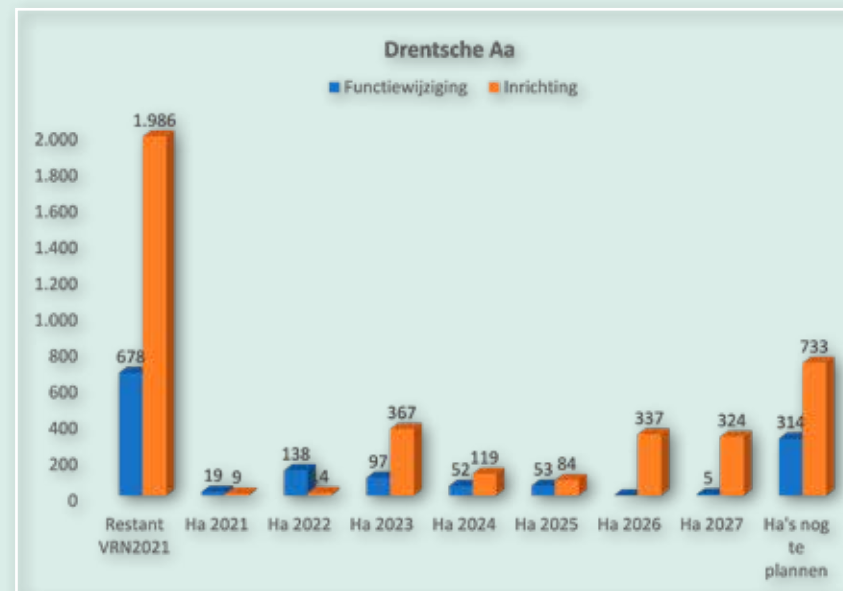
SCHADELOOSSTELLING

Voor een deel van de eigenaren die ruilgrond willen, geldt dat dit niet zonder extra instrumentarium kan worden gerealiseerd. Dit is het geval bij een aantal eigenaren die huiskavels of andere aanzienlijke hoeveelheden grond binnen de begrenzing hebben en/of waar gesprekken niet hebben geleid tot

overeenstemming. Het gaat bij schade-loosstelling altijd over cruciale percelen, zogenaamde sleutelhectares, die van groot belang zijn voor systeemherstel en die vallen onder Natura 2000, NNN en/of KRW. In totaal kan voor 112 ha volledige schadeloosstelling uiteindelijk de strategie zijn. Deze ha's vallen in 7 van de 24 deelgebieden.

REALISATIE DOOR PARTNERS

De beschikbaarheid van instrumentarium en de besluitvorming die hierover moet plaatsvinden, is medebepalend voor de snelheid waarmee de grondopgave wordt gerealiseerd. De beschikbare capaciteit van medewerkers grond die keukentafelgesprekken voeren, speelt hierin ook een belangrijke rol. Uit een nadere analyse van onze gebieden zou moeten blijken of onze gebiedspartners zijn in te zetten op de versnellingsopgave van grond en inrichting. In het Amerdiep is dit nu actueel, het waterschap is daar de trekker van.

GRAUWE KLAUWIER

ONLANDEN

NOORDWEST-DRENTHE

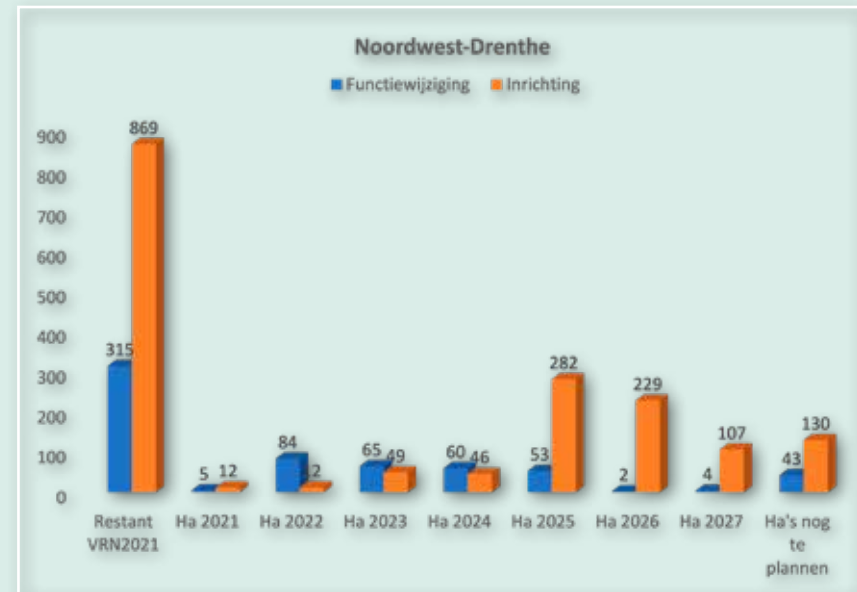
- Het deelprogramma Noordwest-Drenthe staat in het teken van systeemherstel in de verschillende deelprojecten. Doel van bijvoorbeeld de inrichting rondom het Peizerdiep en de Broekenloop (Oostervoortsche Diep-Zuid) is hydrologisch herstel van de beeksystemen.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 315 hectare (64% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 861 hectare (80% van de opgave vanaf 2016).
- Prioriteit ligt bij systeemherstel van het Fochteloërveen, het beekdal van het Peizerdiep en aansluitend de ontwikkeling van De Onlanden. Realisatie van de opgaven is voor een belangrijk deel afhankelijk van beschikbaarheid van ruilgrond. Verder is hier sprake van nog wat kleinere opgaven; wel relevant, maar minder urgent omdat ze niet voorwaardelijk zijn voor systeemherstel.

REALISATIESTRATEGIE NOORDWEST-DRENTHE

De restantopgave inrichting Noordwest-Drenthe vanaf 2022 bedraagt 861 ha, waarvan 315 ha functiewijziging.

HUIDIGE STRATEGIE

De verwachting is dat Noordwest grotendeels wordt gerealiseerd met voortzetting van de huidige strategie. De grootste opgaven in Noordwest zijn Peizerdiep en Broekenloop, waar met de planvoorbereiding is gestart. De verwachting is dat in 2025 en 2026 het grootste deel van de restantopgave in Noordwest wordt gerealiseerd.

NADERE STRATEGIE BEPALEN

Verder staat voornamelijk 95 ha aan inrichting op nog in te plannen. Het gaat om 78 hectare rondom het Leekstermeer. Dit bestaat uit restopgaves, maar heeft ook betrekking op gronden die in eigendom zijn van terreinbeheerders. Voor sommige van deze terreinen is sprake van langjarige pacht. Voor deze gronden wordt nagegaan of inrichting zinvol is of dat herbegrenzing vanuit het oogpunt van systeembenadering meer voor de hand ligt. Enkele kleinere percelen zijn in particulier bezit en dienen nog van functie te wijzigen. In afstemming met de gebiedspartners wordt nader verkend wat de mogelijkheden zijn. Tot slot zijn er restpercelen die verspreid over het gebied liggen. Herbegrenzing ligt bij deze laatstgenoemde ha's voor de hand.

KLEINE VUURVLINDER

IN HET HUNZEDAL IS EEN GROOT DEEL VAN DE OPGAVE GEREALISEERD, ZOALS IN HET TORENVEEN

HUNZE

- In het deelgebied Hunze is realisatie van een samenhangend beekstelsel het hoofddoel. Er is een integraal plan opgesteld voor verbetering van de natuurinrichting, verbetering van de landbouwstructuur, waterberging en waterbeheersing. Ook waterkwaliteit en een veilige drinkwaterwinning zijn belangrijke aandachtspunten. Maatregelen worden gecombineerd met recreatieve doelen, zodat het beekdal beter beleefbaar wordt.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 351 hectare (60% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 974 hectare (79% van de opgave vanaf 2016).
- Bij zeven van de twintig (clusters) van deelprojecten in de Hunze zijn de opgaven nog niet gerealiseerd. Gronden moeten nog beschikbaar komen. Ook zijn er nog inrichtingsplannen in voorbereiding. De verwachting is dat de hele opgave binnen de tijd wordt afgerond. Belangrijke factoren zijn onder andere duidelijkheid over toekomstige inrichting, beschikbaarheid van middelen voor extra kavelaanvaardingswerken, uitkomst van ecohydrologisch onderzoek om te kunnen bepalen welke hectares wel en niet bepalend zijn voor systeemherstel en beschikbare capaciteit bij de gebiedspartners.

REALISATIESTRATEGIE HUNZE

De restantopgave inrichting Hunze vanaf 2022 bedraagt 973 ha. Van de in totaal 973 ha inrichting is voor 114 ha een nadere

strategie opgesteld op basis van de versnellingsagenda. In de totale opgave voor de Hunze zijn er grofweg drie mogelijkheden voor functiewijziging van grond: via ruilgrond, schade-loosstelling en, in enkele gevallen, via herbegrenzen. In een deel van de gebieden loopt nog ecohydrologisch onderzoek op grond waarvan de strategie voor deze gebieden volgend jaar moet worden aangepast.

RUILGROND

Voor de opgaven in alle deelgebieden is bij bijna alle eigenaren passende ruilgrond nodig. Dit is een belangrijke kritische succesfactor. Met name in het oostelijk deel van het beekdal liggen er ook wensen voor vervangende grond buiten het plangebied, richting de Veenkoloniën. Hier is de hectareprijs echter veel hoger. Vanwege het grote waardeverschil tussen gronden, is het lastig om goede overeenkomsten te kunnen sluiten. Bij het Achterste Diep hangen functiewijziging en inrichting af van het gebiedsproces en van wensen en medewerking van de eigenaren. Begrensde grond komt beschikbaar op het moment dat er geschikte ruilgrond is. Op dit moment willen de meeste eigenaren meewerken, maar we lopen tegen een gebrek aan ruilgrond en/of onoverbrugbare waardeverschillen aan. De oplossing voor deze categorie is actiever en meer ruilgrond verwerven. Het gaat om 180 hectare (waarvoor anderhalf keer de hoeveelheid aan ruilgrond nodig is) van 45 eigenaren.

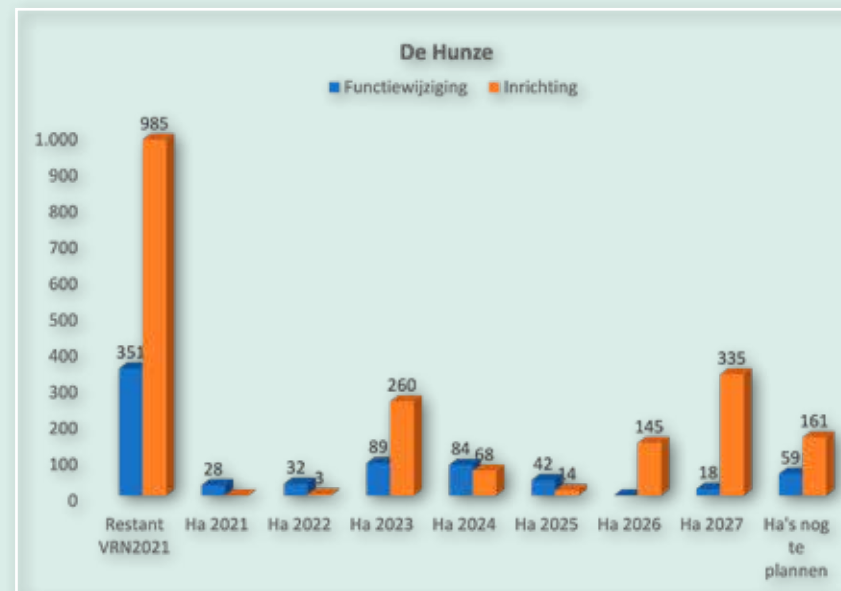
Daarnaast wordt op dit moment uitgegaan van één bedrijfsverplaatsing.

SCHADELOOSSTELLING

Voor een deel van de eigenaren die ruilgrond willen, geldt dat dit niet zonder extra instrumentarium kan worden gerealiseerd. Dit is het geval bij een aantal eigenaren die huiskavels of andere aanzienlijke hoeveelheden grond binnen de begrenzing hebben en/of waar gesprekken niet hebben geleid tot overeenstemming. Het gaat bij schade-loosstelling altijd over cruciale percelen, zogenaamde sleutelhectares, die van groot belang zijn voor systeemherstel en waar Natura 2000, NNN en/of KRW aan de orde is. Het gaat om minimaal vijf van de negentien deelgebieden, in totaal 114 hectare bij verschillende eigenaren.

NADERE STRATEGIE BEPALEN

Voor een deel van de gebieden wordt op dit moment ecohydrologisch onderzoek uitgevoerd, waarvan de resultaten in 2023 bekend worden. Aan de hand daarvan wordt de grondstrategie voor de deelgebieden aangepast. Het gaat om de gebieden Tusschenwater Midden tot en met Elzenmaat-Annermoeras. Hier zitten 53 eigenaren met 108 hectare grond. Zodra de resultaten van het onderzoek bekend zijn, kan voor deze 108 hectare een nadere concretisering van de grondstrategie worden opgesteld met bijbehorend instrumentarium.

BLOEMRIJK GRASLAND IN DE HOORNS LANGS DE RUINER AA

ZUIDWEST-DRENTHE

- Zuidwest-Drenthe omvat drie grote, samenhangende Natura 2000-gebieden: Drents-Friese Wold, Holtingerveld en Dwingelderveld. Rondom deze natuurkernen liggen waardevolle natuurgebieden: Hijkveld, het beekstelsysteem van de Vledder- en Wapserveensche Aa en het beekstelsysteem van Oude Vaart en Wold Aa.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 501 hectare (70% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 1.259 hectare (72% van de opgave vanaf 2016).
- De focus ligt op systeemherstel. Het gaat om negen grote en kleine opgaven rond de drie Natura 2000-gebieden, die zullen worden gerealiseerd in drie reeksen gebiedsprocessen tussen 2021 en eind 2027. Deels gaat het ook om maatwerk in de inrichting van afrondende schakels. De opgaven houden onder andere verband met beekherstel, tegengaan van verdroging en ontwikkeling van verschillende natuurdoeltypen. Realisatie is mede afhankelijk van beschikbaarheid van grond, beschikbaarheid van capaciteit, besluiten rond eindbeheer en uitkomst van haalbaarheidsonderzoeken.

REALISATIESTRATEGIE ZUIDWEST-DRENTHE

De restantopgave inrichting Zuidwest vanaf 2022 bedraagt 1.258 ha, waarvan 501 ha functiewijziging. Van de in totaal 1.258 ha inrichting staat 153 ha vooralsnog op nog in te plannen. Voor zo'n 25 ha kleinere snippers wordt verkend of ze kunnen worden herbegrensd.

RUILGROND

Bij vier deelgebieden is aankoop van ruilgronden van groot belang. Uiteindelijk kan de inzet van volledige schadeloosstelling nodig zijn om de gronden van functie te kunnen wijzigen.

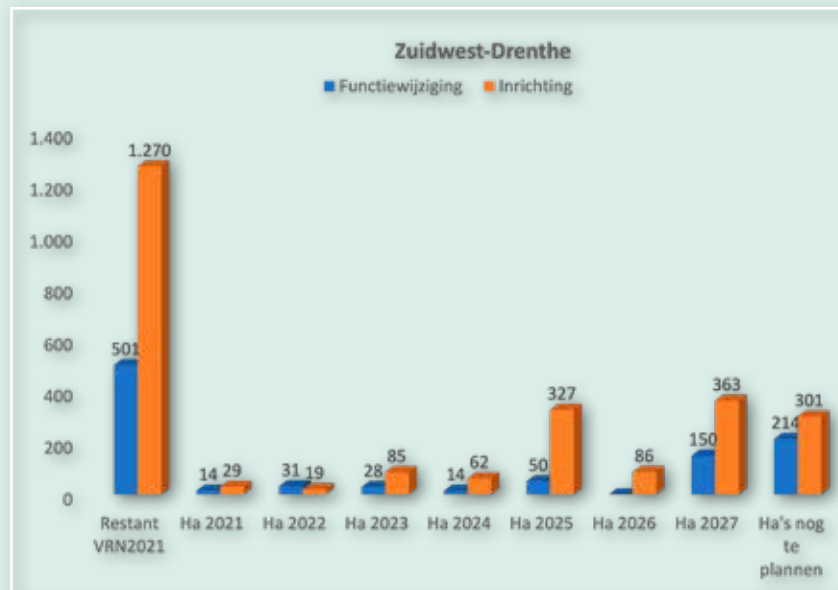
SKNL

In de deelgebieden Hijkerveld, Leggelder-veld, Bouwersveld, De Stroeten, Holtinge, Armweide, Langeweiden en Echten zijn percelen die moeilijk van functie zijn te wijzigen. Indien deze percelen niet cruciaal zijn voor systeemherstel, behoort herbegrenzing in 2026 wellicht tot de mogelijkheden. Tot die tijd is de strategie bij deze percelen het benutten van kansen indien SKNL of functiewijziging door middel van verwerving alsnog aan de orde zijn. In de deelgebieden Hijkerveld, Kortewegse Bos, Anserpad, zuidwesten van het Dwingelderveld en Terhorsterzand is samenwerking c.q. overleg met de terreinbeheerder nodig. Dit om de inrichtingsbehoefte te bepalen en/of om de uitvoering via de terreinbeheerder te laten verlopen.

NADERE STRATEGIE BEPALEN

Voor het deelgebied Rheebruggen is het wenselijk om een plan van aanpak op te stellen voor het gehele deelgebied om alle opgaven in beeld te krijgen. Zodra de totale opgave in beeld is, kunnen op strategisch niveau keuzes worden gemaakt voor functiewijziging en inrichting. De opgave functiewijziging is fors in het deelgebied; hier zijn een bedrijfsverplaatsing, aankoop ruilgrond, aankoop door partner en particulier natuurbeheer aan de orde. Mocht uit het plan van aanpak duidelijk worden dat de opgave voor het NNN met koppelkansen op andere beleidsvelden cruciaal is, dan is mogelijk dat de planning uit kan lopen. De overige ruim 150 ha die vooralsnog op nog te plannen staat, betreft de opgave Ruiner Aa. Om te komen tot inrichting, wordt de komende tijd een nadere strategie uitgewerkt.

KRALOËRHEIDE

KOMMAVLINDER

MANTINGERBOS

OUDE DIEP

- Na uitvoering van het deelprogramma Oude Diep heeft dit beekdallandschap in het hart van Drenthe een klimaatbestendig beeksysteem. Unieke natuurwaarden in de Natura2000 -gebieden Mantingerzand en Mantingerbos zijn voor de toekomst veiliggesteld.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 309 hectare (85% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 671 hectare (88% van de opgave vanaf 2016).
- Hoogste prioriteit gaat uit naar systeemherstel van het brongebied en de omgeving van Natura 2000 Mantingerbos en herstel van het beekdalsysteem van de bovenloop vanuit het Mantingerbos richting Wijsterbroek en middenloop. Cruciale percelen zijn zeer lastig te verwerven en dat zet een rem op de procesvoortgang. Verder is er behoefte aan aanvullende begrenzing. Voor verschillende deelprojecten moet de beekdalvisie Oude Diep worden geactualiseerd.

REALISATIESTRATEGIE OUDE DIEP

De restantopgave inrichting Oude Diep vanaf 2022 bedraagt 671 ha, waarvan 309 ha functiewijziging. Ten aanzien van inrichting worden met de projecten Verlengde Middenraai en Mantingerzand op dit moment grote vorderingen geboekt rondom het Mantingerzand. Ook ten aanzien van functiewijziging worden op dit moment mooie stappen gezet. De verwachting is dat op korte termijn van start kan worden gegaan met de opgaven Roode Brand, Wijsterbroek en Lage Veen en

een deel van het project Scharreveld. Dankzij deze kansen van functiewijziging vindt inrichting sneller plaats dan in eerdere planningen was voorzien.

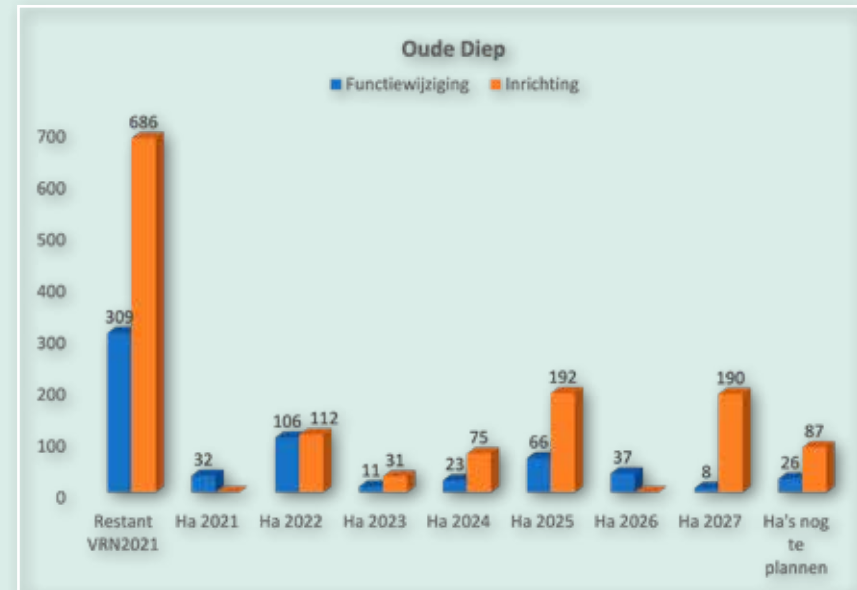
HUDIGE STRATEGIE EN SCHADELOOSSTELLING

Een substantieel deel van Oude Diep kan worden uitgevoerd met de huidige strategie. Knelpunten ten aanzien van functiewijziging en daarmee de inrichting zijn aan de orde voor respectievelijk 22 ha en 72 ha. Dit gaat in de eerste plaats om Mantingerbos, waar delen van deze gronden moeilijk van functie te wijzigen zijn, vanwege historische knelpunten. Een ander deel is recent begrensd, de

gesprekken zijn opgestart. Om verdere versnelling te kunnen realiseren, moet wellicht het volledige beschikbare instrumentarium worden aangesproken, waaronder schadeloosstelling. Daarmee is het echter met de huidige inzichten, nog steeds zeer onwaarschijnlijk dat we voor 2027 alle gronden van functie kunnen wijzigen en ingericht hebben. Vandaar dat deze hectares vooralsnog geprogrammeerd zijn als nog in te plannen.

NADERE STRATEGIE BEPALEN

Een deel van de opgave ligt in de Boerveense plassen. Om tot inrichting te kunnen komen, zal de komende tijd een nadere strategie worden uitgewerkt.

MANTINGERBOS MET DALKRUID

VERDROOGDE HEIDE IN HET MANTINGERZAND

DE REEST BIJ PIEPERIJ

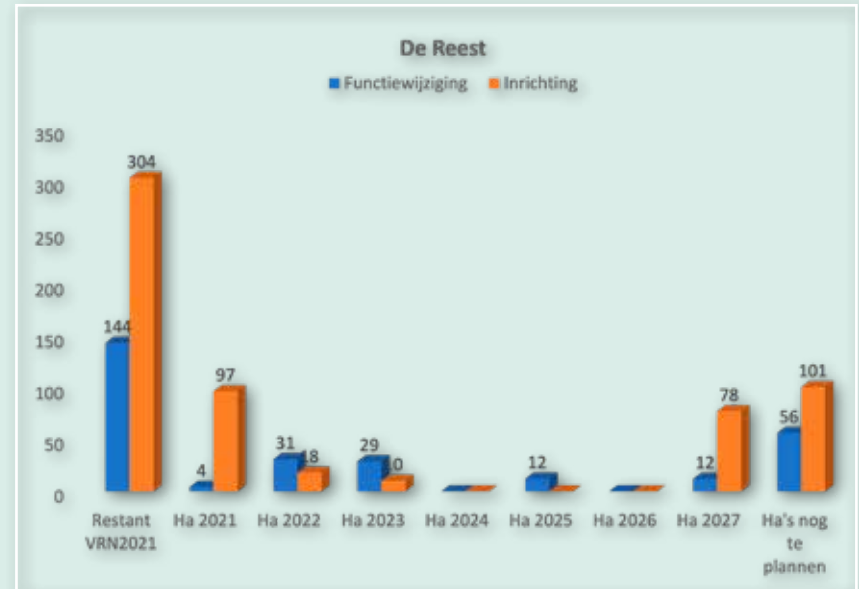
REEST

- In dit deelgebied werken Het Drentse Landschap en Landschap Overijssel samen aan bescherming, ontwikkeling en beheer van landgoederen, heideterreinen, bossen, veenputten en graslanden. Projecten die in de afgelopen jaren samen met het waterschap Drents Overijsselse Delta zijn uitgevoerd, waren gericht op drie doelen: waterberging, herstel van natuurlijk peilbeheer om verdroging van natuurgebieden tegen te gaan en aanleg van vispassages. Er wordt nu een afrondingsstrategie gemaakt.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 144 hectare (64% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 304 hectare (46% van de opgave vanaf 2016).
- Vooral in de boven- en middenloop zijn de hydrologische condities op orde. Verdere optimalisatie van het systeem is gewenst, deels door functiewijziging en inrichting van ontbrekende schakels. Medewerking van grondeigenaren en goede samenwerking met de provincie Overijssel zijn essentieel.
- In 2022 wordt het deelprogramma Reest, dat nu nog een zelfstandig deelprogramma is, aan het deelprogramma Zuidwest-Drenthe toegevoegd en onder één aansturing gebracht.

REALISATIESTRATEGIE REEST

De restantopgave inrichting Reest vanaf 2022 bedraagt 304 ha, waarvan 144 ha functiewijziging. De Reest is nagenoeg gereed en de percelen die nog niet van functie zijn gewijzigd, maken geen deel uit

KLOKJESGENTIAAN MET ZWEEFVLIEG

van een (water)systeem. Daarmee is de functiewijziging wel van belang voor de afronding van het NNN.

SKNL

De strategie is gericht op realisatie met name kansen benutten op het moment kansen voor functiewijziging zich voordoen, bijvoorbeeld als een eigenaar in de nabije toekomst zelf via SKNL particulier natuurbeheer wil gaan doen. Mocht de functiewijziging niet worden gerealiseerd op basis van vrijwillige vererving, dan kan in 2026 de keuze worden gemaakt om de ha's te herbegrenzen.

Er is nog wel sprake van een conflictend peilverschil met de Overijsselse kant. Daar zijn de gronden bestemd voor landbouw en het waterpeil is daarop aangepast. Landschap Overijssel en Het Drentse Landschap stellen komend jaar samen een Landschapsbiografie op. Wellicht komen hier voor de toekomst nog wijzigingen uit voort voor de aansluiting van de Drentse en de Overijsselse kant van het Reestdal.

REESTLAND BIJ BOERDERIJ 'T ENDE

NIEUWE DROSTENDIEP

- In het deelgebied Nieuwe Drostendiep is sprake van een wateropgave (KRW) in combinatie met een NNN-opgave en maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 140 hectare (50% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 344 hectare (91% van de opgave vanaf 2016).

REALISATIESTRATEGIE NIEUWE DROSTENDIEP

De restantopgave inrichting Nieuwe Drostendiep vanaf 2022 bedraagt 344 ha, waarvan 140 ha functiewijziging. De verwachting is dat Nieuwe Drostendiep in 2027 nagenoeg is gerealiseerd.

REALISATIE DOOR PARTNERS

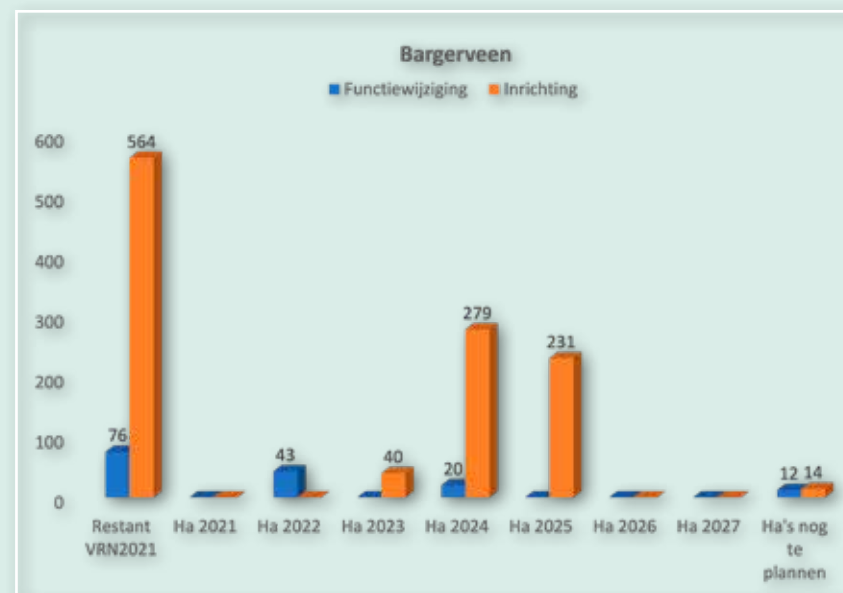
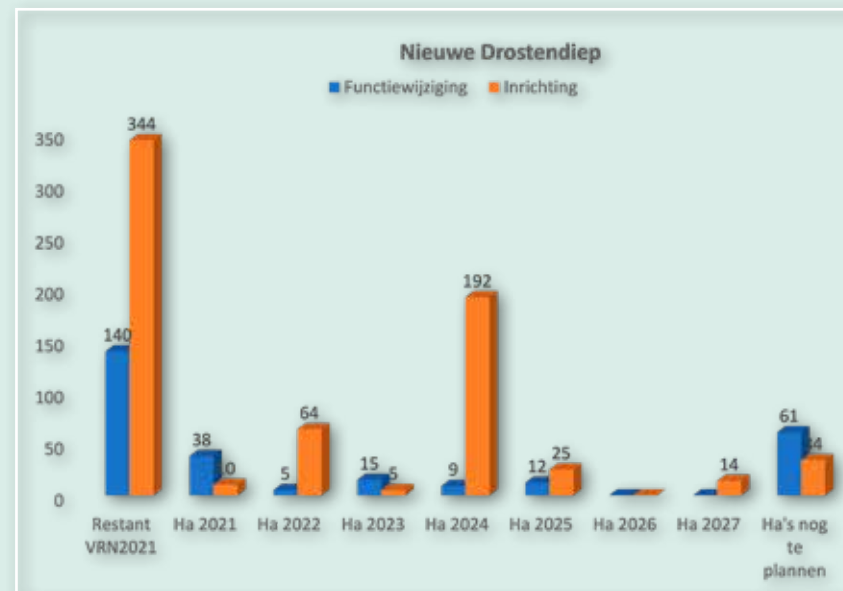
Het waterschap trekt het gebiedsproces van het Nieuwe Drostendiep. In 2022 wordt gestart met inrichting van de gebieden rond de Aalderstroom, de Huismaten en De Broeklanden. Het komende jaar wordt nader verkend of herbegrenzen van percelen met een totaal oppervlakte van zo'n 10 tot 15 wenselijk is. In de Broeklanden is een kavelruil tot stand gekomen. Binnen dit gebied is nog sprake van een aantal eigenaren met kavels waar nog een oplossing voor moet worden gevonden. Verder liggen verspreid in het gebied nog een aantal kleine, moeilijk te realiseren snippers. Verder liggen nabij Orvelte veel kleine particuliere huispercelen binnen de begrenzing van het NNN.

BARGERVEEN

- Rond dit Natura 2000-gebied worden bufferzones gerealiseerd voor verbetering van de hydrologische situatie in het hoogveen.
- De restantopgave functiewijziging bedraagt 76 hectare (28% van de opgave vanaf 2016) en de restantopgave inrichting 561 hectare (75% van de opgave vanaf 2016).
- De opgave is al voor een substantieel deel gerealiseerd. Er zijn nog wat knelpunten die vragen om een oplossing. In buffer Zuid wordt nader gekeken naar laterale afstroming en de eventuele wenselijkheid van verdere compartimentering. In buffer Noord is beschikbaarheid van grond een bepalende factor.

REALISATIESTRATEGIE BARGERVEEN

De restantopgave inrichting Bargerveen vanaf 2022 bedraagt 561 ha, waarvan 76 ha functiewijziging. De verwachting is dat Bargerveen voor 2027 is gerealiseerd. De buffer Westzijde: daar zijn we met extra inzet bezig om gronden van functie te veranderen in 2023 in plaats van 2024. Als het lukt om de functiewijziging voor buffer Westzijde te realiseren, kan 230 ha worden ingericht. Deze inrichting is cruciaal voor het functioneren van het systeem. Voor Buffer Zuid staat nu nog 211 ha als gereed aangemerkt in 2024. Het streven is dat mede door inzet van de zogenaamde Icoon-middelen uit 2013 een groot deel van buffer Zuid al in 2023 gereed komt en een klein deel in 2024. Het aangrenzende gebied Bargerveen Zuid wordt op dit moment ingericht.

FIETSEN DOOR HET AMSTERDAMSCH VELD,
BARGERVEEN.

Natura 2000 is het netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie die worden beschermd op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). De VHR geeft aan welke soorten en welke typen natuur moeten worden beschermd. Op lidstaten rust de plicht om instandhoudingsmaatregelen te treffen voor de speciale beschermingszones die zij binnen hun eigen landsgrenzen zelf hebben aangewezen.

Tot 2019 was het Programma Aanpak Stikstof (PAS) het Nederlandse beleidskader met maatregelen om stikstofdepositie in Natura 2000 te verminderen. In de afgelopen jaren heeft Drenthe in dat kader veel intensieve beheer- en inrichtingsmaatregelen getroffen om de negatieve effecten van stikstofneerslag onder controle te houden, onder andere begrazing, maaien, plaggen, chopperen

en sloten dempen. Het PAS was tevens een instrument voor vergunningverlening op basis van de Wet natuurbescherming voor (economische) activiteiten waarbij stikstofemissie kon leiden tot verstoring of verslechtering van natuurwaarden in Natura 2000. Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State het PAS als basis voor vergunningverlening ongeldig verklaard. Toestemming voor projecten met extra stikstofuitstoot mag sindsdien alleen worden verleend als positieve gevolgen van compenserende maatregelen vooraf onomstotelijk vaststaan. Als onderdeel van de structurele aanpak stikstof hebben Rijk en provincies samen het Programma Natuur 2021-2030 opgesteld (zie volgende hoofdstuk). Het PAS is weliswaar gestopt, maar de nog geplande herstel- en beheermaatregelen worden onverkort en zo snel mogelijk uitgevoerd.

TUSSENSTAND

Drenthe had binnen het Programma Natuurlijk Platteland een opgave van 188 PAS-maatregelen, gericht op het zekerstellen van specifieke natuurdoelen in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het ging om 82 beheermaatregelen, 48 inrichtingsmaatregelen, 39 onderzoeksmaatregelen en 12 monitoringtaken met een totale begroting van 90,6 miljoen euro.

Op de landelijke deadline van 1 juli 2021 gold voor de meeste maatregelen dat de inrichting of een onderzoek was opgeleverd. Wij liggen met de uitvoering grotendeels op schema. De gebieden Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Drentsche Aa, Mantingerzand en Bargerveen vragen de komende tijd extra aandacht bij de uitvoering. In de Drentsche Aa is 'Ophoging van de

beekbodem' een belangrijke systeemmaatregel, bovendien van grote omvang. Technisch is de maatregel uitgetest, maar het gebiedsproces is uitdagend en de uitkomst is nog onzeker. Verdere details over de maatregelen zijn te vinden in de beheerplannen van de gebieden. In lijn met het beeld voor heel Nederland, hebben maatregelen in Drenthe nog niet tot het gewenste natuurherstel geleid. Natuurcondities zijn gelijk gebleven of achteruitgegaan. Effecten zijn nog te kleinschalig, lokaal en verspreid om op systeemniveau van een significante verandering te kunnen spreken. Dit kan deels te maken hebben met het feit dat effecten van maatregelen niet altijd snel zichtbaar zijn, maar de voornaamste oorzaak is dat problemen niet bij de bron worden aangepakt.

KOPPELING MET KRW EN REGIONAAL WATERPROGRAMMA

Het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 en de KRW hebben dezelfde tijdshorizon als het NNN en doelen en maatregelen overlappen elkaar voor een belangrijk deel. Daarom koppelen we de wateropgaven zoveel mogelijk mee in onze ontwikkelopgave en werken we nauw samen met de waterschappen. Dat stelt ons bovendien in staat om kansen voor werk-met-werk te signaleren en te benutten. De KRW bepaalt dat oppervlakte- en grondwateren in 2027 een goed leefgebied moeten vormen voor de planten en dieren die er thuishoren. De KRW is door alle Europese lidstaten wettelijk verankerd. De uitwerking is opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027. Maatregelen zijn bijvoorbeeld het natuurvriendelijk maken van oevers, hermeandering van beken, aanleg van vispassages en inrichting van nieuwe natte leefgebieden. Planten en dieren, vooral vissen, hebben er belang bij dat beken goed doorstromen en dat er voldoende water van goede kwaliteit is. KRW-maatregelen leveren een grote bijdrage aan behoud van Natura 2000-gebieden en zijn daarom op Natura 2000-beleid afgestemd. In het Regionaal Waterprogramma gaat het ook over klimaatadaptatie (tegengaan van wateroverlast en watertekort), het veiligstellen van drinkwaterwinning en beschikbaarheid van voldoende goed water voor landbouw en recreatie.

VIER KEER BEHEER EN INRICHTING.
VAN LINKS NAAR RECHTS: MAAIEN (NORG), PLAGGEN (DOLDERSUMMERVELD),
SLOOT DICTEN (SLEENERZAND) EN HERMEANDERING (WITTERDIEP)

4 AGRARISCH NATUURBEHEER

Een van de componenten waaruit het NNN is samengesteld, is agrarisch gebied met hoge natuurwaarden, waar bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer plaatsvindt. Conform onze Natuurvisie zetten we met agrarisch natuurbeheer de komende jaren in op verbetering van leefgebieden van internationale, nationale en Drentse soorten en op versterking van verbindingen, zowel binnen als in de directe omgeving van het NNN. Ook versterking van de ecologisch verbindende functie van landschapselementen hoort daarbij. Speciale aandacht gaat in agrarisch natuurbeheer uit naar boerenlandvogel-

soorten waarvoor Drenthe een belangrijk leefgebied is en waarvan de populaties in de afgelopen decennia sterk zijn afgenomen. Het gaat dan vooral om akkervogels. Doelen en middelen van agrarisch natuurbeheer worden jaarlijks vastgelegd in het Natuurbeheerplan.

RESULTATEN

In verschillende besloten, kleinschalige landschappen in Drenthe, en lokaal in beekdalen en akkergebieden, zijn met agrarisch natuurbeheer mooie resultaten behaald. Zeer waardevol daarbij is dat dankzij agrarisch natuurbeheer de betrokkenheid vanuit gebieden bij de natuur in het algemeen toeneemt.

GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID

Voor de instandhouding van soorten die gebaat zijn bij agrarisch natuurbeheer, het beheer van landschapselementen en verbreding met andere beleidsdoelen (zoals bodem, klimaat en recreatie) maken we onder andere gebruik van middelen uit Europese bronnen, zoals het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Wij verwachten dat het nieuwe GLB, dat in 2023 ingaat, agrariërs stimuleert om hun bedrijf te verduurzamen. Toekomstbestendig boeren wordt een voorwaarde voor inkomenssteun. Uitgangspunt is dat agrariërs een grote rol kunnen spelen in behoud en vergroting van biodiversiteit. Rijk en provincies werken ideeën voor het nieuwe GLB uit in het Nationaal Strategisch Plan. Nieuwe technologieën, zoals precisielandbouw, en ondersteuning van boeren die willen vernieuwen spelen daarin een belangrijke rol.

LAND VAN ONS HOOGHALEN

5 TUSSENSTAND IN DOELEN VAN HET NATUURPACT

In de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland is beschreven hoever Drenthe is met de verschillende doelen die in het Natuurpact zijn benoemd. De conclusies worden hieronder samengevat.

STAAT VAN DE DRENTSE NATUUR

- De huidige toestand van soorten en ecosystemen in Nederland en Drenthe is niet zo goed als beoogd. Lokaal is sprake van hoopgevendende resultaten van natuurherstel, bijvoorbeeld in waterbergingsgebieden, hoogveen (Bargerveen) en beekdalen waar in het kader van het Programma Natuurlijk Platteland de juiste maatregelen zijn getroffen. Maar op ecosysteemniveau zijn de problemen groot, met name in natuurtypen waarmee Drenthe belangrijk is voor Nederland: voedselarme natuur in heide en vennen.
- Het Programma Natuurlijk Platteland draagt positief bij aan de natuurwaarden door toename van het oppervlak beschermde natuur, de inrichting daarvan, en lokale maatregelen voor herstel.
- Op ecosysteemniveau zijn de staat van instandhouding van habitattypen van de Habitatrichtlijn en de biologische kwaliteit van KRW-waterlichamen provinciaal (en landelijk) nog niet

goed. De kwaliteit van ecosystemen (landnatuur en zoetwater) is matig: op meer dan 50% van het oppervlak komen te kleine aantallen kenmerkende soorten voor.

- Stikstofdepositie is een zorgwekkende factor; de geschiktheid van landnatuur is bijna nergens goed. De resultaten van het Meetnet Ammoniak Nederland laten zien dat er in alle Natura 2000-gebieden in Drenthe een gemiddelde stijging van de luchtconcentratie plaatsvindt sinds 2010. Met name 2018 vertoont in alle gebieden een sterke stijging.
- Een ander probleem is verdroging. Op veel plaatsen is in het verleden de grondwaterstand verlaagd voor landbouw en bewoning of door waterwinning. Daardoor is ook in natuurgebieden de grondwaterstand gedaald en zijn deze gebieden verdroogd.

VERBINDING TUSSEN NATUUR EN ECONOMIE VERSTERKEN

- In het Natuurpact is afgesproken dat provincies onderzoeken hoe maatschappelijke betrokkenheid en de verbinding tussen economie en natuur kunnen worden vergroot. Ondanks de zeer beperkte middelen die provincies beschikbaar hebben gekregen vanuit het Natuurpact voor

beleven en benutten, wil Drenthe vanuit het Programma Natuurlijk Platteland graag uitnodigend zijn. We zijn op zoek naar koppelkansen en kansen om werk-met-werk te maken.

- Natuur is van grote waarde voor welzijn, wonen, landbouw en recreatie. Een succesvol voorbeeld in Drenthe is het programma Streekbeheer dat provincie en gemeenten samen financieren. In heel Drenthe zijn groepen bewoners van dorpen en wijken aan de slag met groene initiatieven in hun omgeving.
- Onder andere in het Bargerveen is een sterke verbinding ontstaan tussen natuurherstel en natuurbeleving. Mooie voorbeelden zijn de routestructuren en de schaapskooi met daarnaast een restaurant. Ook zijn er verschillende nieuwe bedrijfjes ontstaan. Omringende dorpen zijn nauw bij het proces betrokken en bewoners zijn trots op het gebied.

BALANS TUSSEN BESCHERMEN, BELEVEN EN BENUTTEN

- De provincie Drenthe heeft qua financiën en kwantificering van de Natuurpactopgave vanaf de start van het Programma Natuurlijk Platteland prioriteit gegeven aan bescherming. Dat is ook in lijn met het Natuurpact. Insteek was dat beleven en benutten financieel zouden bijdragen aan bescherming van de Drentse natuur.

- Belangen van stakeholders verschillen. Uit de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland komt naar voren dat natuurbeschermers constateren dat de toenemende belangstelling voor natuur gunstig is voor de maatschappelijke betrokkenheid bij opgaven, maar dat toegenomen recreatiedruk tegelijk schade kan toebrengen.

- Uit de tussenevaluatie komt verder naar voren dat de gebiedspartners - logischerwijs vanuit verschillende belangen - verschillende wensen hebben ten aanzien van de balans beschermen, beleven en benutten.
- De druk op natuur neemt toe door meer bezoek, meer activiteiten en meer evenementen. In gebiedsprocessen waar dit aan de orde is, zal in de komende periode worden gekeken in hoeverre keuzes te maken zijn tussen plekken die met rust worden gelaten en plekken waar ruimte is voor ontwikkeling van initiatieven: zonerings tussen 'kwetsbare' en 'minder kwetsbare' natuur. Het zou goed zijn om vanuit Vrijtijdseconomie, samen met partners, te komen tot een visie op de ontwikkeling van verschillende gebieden. Zo zijn er in de Hunze plannen voor de ontwikkeling van een recreatievisie. De betrokken gemeenten kunnen daar een trekkende rol in vervullen.

REEST BIJ MEPPEL

- Uit de tussenevaluatie is naar voren gekomen dat er bij verschillende partners in het landelijk gebied niet altijd een eenduidig beeld is van wat de gewenste balans tussen beschermen, beleven en benutten is. De laatste paar jaar werken we bij aanvang van nieuwe projecten met startdocumenten met daarin de kaders voor uitvoering. Een heldere opgave

met heldere randvoorwaarden - en enige flexibiliteit - geeft ruimte om vanuit de gebieden met passende maatregelen en oplossingen te komen. Mogelijkheden om verbinding te maken tussen natuur, water, economie en landbouw kunnen dan zo goed mogelijk worden vormgegeven.

5

NATUURINCLUSIEF DRENTHE

Huidige inspanningen zijn onvoldoende om van achteruitgang van biodiversiteit te komen tot behoud en groei. Dat is de conclusie in verschillende rapportages, zoals het EU-rapport 'State of Nature' (2020) en de Zesde Voortgangsrappportage Natuur (Ministerie van LNV, Interprovinciaal Overleg en BIJ12, 2020). Er moet een flinke schep bovenop.

In Drenthe hebben we de afgelopen jaren al van alles gedaan om de soortenrijkdom te bevorderen. Denk aan agrarisch natuurbeheer, initiatieven op het gebied van toekomstgerichte landbouw, subsidiëring van op soorten gerichte projecten (bijvoorbeeld steenuil), Streekbeheer, Agenda Boer-Burger-Natuur Drenthe, Bermberaad (gericht op ecologisch bermbeheer), Erm-beraad (Drents actieplan akker- en weidevogels) en lesprogramma's voor scholen, zoals BIJ-les. Ook is de provincie partner in het Deltaprogramma Biodiversiteitsherstel. Om al die inspanningen meer kracht bij te zetten, lanceren we nu Natuurinclusief Drenthe. Deze deelopgave van het Programma Natuurlijk Platteland wordt beschreven in een afzonderlijk programmadocument. Op deze plek volstaan we met een samenvatting.

AMBITIE

Onze ambitie met Natuurinclusief Drenthe is driedelig:

- Realisatie van een Basiskwaliteit Natuur Drenthe (zie kadertekst) in het Natuurnetwerk Drenthe (NND).

KNOLLATHYRUS

- Extra impuls geven aan het ecologisch functioneren van het NNN. Het deelprogramma concentreert zich op gebieden rondom het NNN, in het bijzonder rondom Natura 2000.
- Natuurinclusieve samenleving: met het deelprogramma hopen we te bereiken dat bij uiteenlopende opgaven in Drenthe telkens als vanzelfsprekend wordt nagedacht over effecten op biodiversiteit en kansen voor vergroening.

DOELEN EN AANPAK

Om deze ambitie te realiseren, hebben we voor Natuurinclusief Drenthe vier doelen geformuleerd:

- Op orde brengen van de Basiskwaliteit Natuur in Drenthe, met focus op inrichting van het landschap, gebruik en beheer van gronden en functionele agrobiodiversiteit (FAB).
- Ondersteuning van soorten zolang de Basiskwaliteit Natuur niet op orde is: het lokaal verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving voor specifieke soorten die het moeilijk hebben. Het gaat om soorten in leefgemeenschappen die bedreigd zijn, die gelden als typisch Drents en waarmee Drenthe nationaal en internationaal kan bijdragen aan biodiversiteit.
- Bijdragen aan doelrealisatie NNN en Natura 2000: invullen van ecologische verbindingzones, versterking van landschapselementen, wegnemen van infrastructuurle barrières voor soorten, stimuleren van bloemrijke randen en inrichting van stapstenen in bebouwd gebied.
- Toewerken naar een natuurinclusieve samenleving: bijdragen aan natuurinclusieve landbouw, hernieuwbare energieopwekking met oog voor natuur en biodiversiteit en natuurinclusieve woningbouw. Bijdragen aan bewustwording bij inwoners van Drenthe van de achteruitgang van biodiversiteit in hun directe leefomgeving. Daartoe wordt een meerjarencommunicatieplan opgesteld.

BASISKWALITEIT NATUUR DRENTH

Naturalis Biodiversity Center definieert Basiskwaliteit Natuur als 'de set van condities die nodig is om algemene soorten algemeen te laten zijn, blijven of worden. Het is de minimale kwaliteit van het leefgebied van soorten die nodig is' (2021). Basiskwaliteit Natuur is nauw verweven met de kwaliteit van het landschap; gebieden met een goede bescherming en goed beheer van landschapselementen scoren hoger op biodiversiteit. Natuur in het NNN kan alleen floreren als de gebieden buiten het NNN voldoende te bieden hebben in de vorm van ecologische stapstenen: landschapselementen over water en land. Randvoorwaarden voor het op orde hebben van de Basiskwaliteit Natuur zijn daarom milieucondities, inrichting van het landschap, gebruik en beheer van het landschap.

Uit het rapport Basiskwaliteit Natuur Drenthe (2021) komt naar voren dat de biodiversiteit in het landelijk gebied van Drenthe over het algemeen matig scoort. Relatief beter scoren het Drentsche Aa-gebied, Kop van Drenthe, het noordelijk deel van de Hondsrug en het zuidwesten van de provincie. Relatief slecht tot matig scoren de Veenkoloniën, omgeving Emmen en delen van het Hart van Drenthe. In geen van de gebieden in Drenthe komt 100% van de kenmerkende soorten voor om van een goede Basiskwaliteit Natuur te kunnen spreken. In de geactualiseerde Natuurvisie staat dat de provincie de Basiskwaliteit Natuur Drenthe samen met partners in het landelijk gebied nader uitwerkt, in lijn met het landelijke spoor.

**AGENDA NATUURINCLUSIEF
IN ONTWIKKELING**

Op de Natuurtop 2019 hebben Rijk en provincies het ambitedocument **Nederland Natuurpositief** gepubliceerd. Dit was de aftrap tot de ontwikkeling van de Agenda Natuurinclusief, waarvan oplevering in 2022 staat gepland en die zich richt op versnelling van de transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Bij natuurinclusief gaat het om een aanpak die schade aan natuur vermijdt, die mogelijkheden van natuur benut, die realisatie van nieuwe natuur bevordert en die de economie toekomstbestendig maakt. In de agenda - onderdeel van het Programma Natuur - geven maatschappelijke partijen, bedrijven en overheden aan wat voor deze transitie nodig is. De agenda zal concrete acties tot 2030 en een vergezicht tot 2050 omvatten. Vormgeving van de agenda wordt geagendeerd bij domeinen die voor de transitie essentieel zijn, zoals bouw, infrastructuur, energie, landbouw, vrijetijdseconomie en water. In Drenthe is de transitie naar de natuurinclusieve samenleving een van de vier doelen van de opgave Natuurinclusief Drenthe.

6

PROGRAMMA NATUUR

Het Rijk heeft financiële middelen aan de provincies beschikbaar gesteld voor natuurherstel gericht op duurzame instandhouding van overbelaste stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en leefgebieden van soorten met een overschrijding van de kritische depositiewaarde (KDW). Deze middelen zijn aanvullend op het Natuurpact (2013). Rijk en provincies hebben daar in het Uitvoeringsprogramma Natuur afspraken over gemaakt.

1 OPGAVE

Het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023 richt zich in het bijzonder op natuurherstel in overbelaste stikstofgevoelige natuurgebieden. Opgave is om zowel binnen als buiten Natura 2000 condities te realiseren voor een gunstige of verbeterde staat van instandhouding van soorten en habitattypen die onder de Vogel- en Habitatrichtlijn vallen.

Maatregelen richten zich op kwaliteitsverbetering van natuurgebieden, hydrologische verbetering, versnelling van functiewijziging van gronden, optimalisatie van inrichting en maatregelen in overgangsgebieden. Belangrijk om te beseffen is dat maatregelen de noodzaak tot verdere daling van stikstofneerslag niet wegnemen. Die noodzaak blijft onverminderd groot.

OVERGANGSGEBIEDEN

Om het natuur- en watersysteem robuuster te maken en de instandhoudingsdoelen voor de Natura 2000-gebieden te bereiken, is het van belang om ook natuurwaarden buiten het NNN, in de omgeving van Natura 2000, in beschouwing te nemen. Overeenkomstig de Natuurvisie Gastvrije Natuur 2040 kijken we vooral naar de vaak nog abrupte overgang tussen natuur en landbouw of bebouwde omgeving. De Drentse Aanpak Stikstof spreekt in dat verband van overgangsgebieden en inmiddels is ook de term 'landschapsground' geïntroduceerd.

In het kader van de Drentse Aanpak Stikstof, de evaluatie 'berekening en drainage' en het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe gaat de provincie met belanghebbenden verkennen waar overgangsgebieden moeten worden ontwikkeld en waar robuuste natuur-, water- en landbouwsystemen beter op elkaar moeten worden afgestemd. Economische functies zoals toekomstgerichte landbouw kunnen bijdragen aan herstel van de waterhuishouding en een zachte overgang tussen landbouw en natuur. De huidige bestemming is daarbij gewaarborgd. Natuur en landbouw niet tegenover, maar mét elkaar. Vanuit het Programma Natuurlijk Platteland zal hier de komende jaren verder invulling aan worden gegeven.

WESTDORP
AKKERRANDEN

2 UITVOERING

De looptijd van het landelijke Programma Natuur is 2021-2030. Het Rijk heeft de uitvoering opgesplitst in twee periodes: 2021 t/m 2023 en 2024 t/m 2030. Samen met onze gebiedspartners hebben we een inventarisatie van benodigde maatregelen gemaakt, zowel op provinciaal als op gebiedsniveau. Vervolgens hebben we op basis van prioritering het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023 opgesteld. Omdat middelen beperkt zijn, zetten we eerst in op maatregelen die het hoogst scoren op zowel versterking van stikstofgevoelige natuur als op uitvoerbaarheid

in tijd. Voorbereiding en uitvoering van maatregelen koppelen we waar gewenst aan de gebiedsprocessen van het Programma Natuurlijk Platteland. De met het Rijk gemaakte afspraken in het kader van het Natuurpact en het Programma Natuur voeren we binnen het Programma Natuurlijk Platteland op basis van gebiedsgericht werken in samenhang uit. Voorbereiding en uitvoering van beide opgaven zijn onderdeel van de programmasturing. Wél zijn we richting het Rijk gehouden aan separate verantwoording van Natuurpact en het Uitvoeringsprogramma Natuur.

HUNZE FLESSENHALS VOORSTE DIEP

MAATREGELEN IN EERSTE EN TWEEDE PERIODE

In de eerste periode richten we ons hoofdzakelijk op:

- Verbetering kwaliteit natuurgebieden
- Hydrologische verbetering, bijvoorbeeld aanleg van kades rond hoogveengebieden
- Versnelling van verwerving
- Optimalisering van inrichting

In de tweede periode zal er meer ruimte zijn voor de andere thema's uit het landelijke Programma Natuur; in ieder geval overgangsgebieden, maar mogelijk ook exotenbestrijding, aanpak van recreatiedruk en ecologische verbindingen. Wat we precies onder overgangsgebieden verstaan, wordt de komende periode nader vormgegeven. Conform de Omgevingsvisie 2018 streeft Drenthe naar robuuste natuur-, water- en landbouwsystemen, maar een feit is dat juist op de overgangen tussen deze systemen sprake is van conflicterende eisen voor inrichting en waterhuishouding. Dit verlangt nader onderzoek - onder andere in de vorm van experimenten op pilotniveau - en passende oplossingen: hoe kunnen belangen van natuur, landbouw en klimaat op elkaar worden afgestemd en welk instrumentarium kan worden ingezet?

UITGANGSPUNTEN VOOR DE UITVOERING

Over de uitvoering hebben we met onze partners afgesproken:

- We houden het proces zo simpel mogelijk, gericht op concrete uitvoering.
- Complexere maatregelen worden uitgevoerd via bestaande gebiedsprocessen.
- Eenvoudige maatregelen - dat wil zeggen: binnen bestaande natuur, één eigenaar - regelen we via SKNL (Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap).

3 PROGNOSE DOELBEREIK

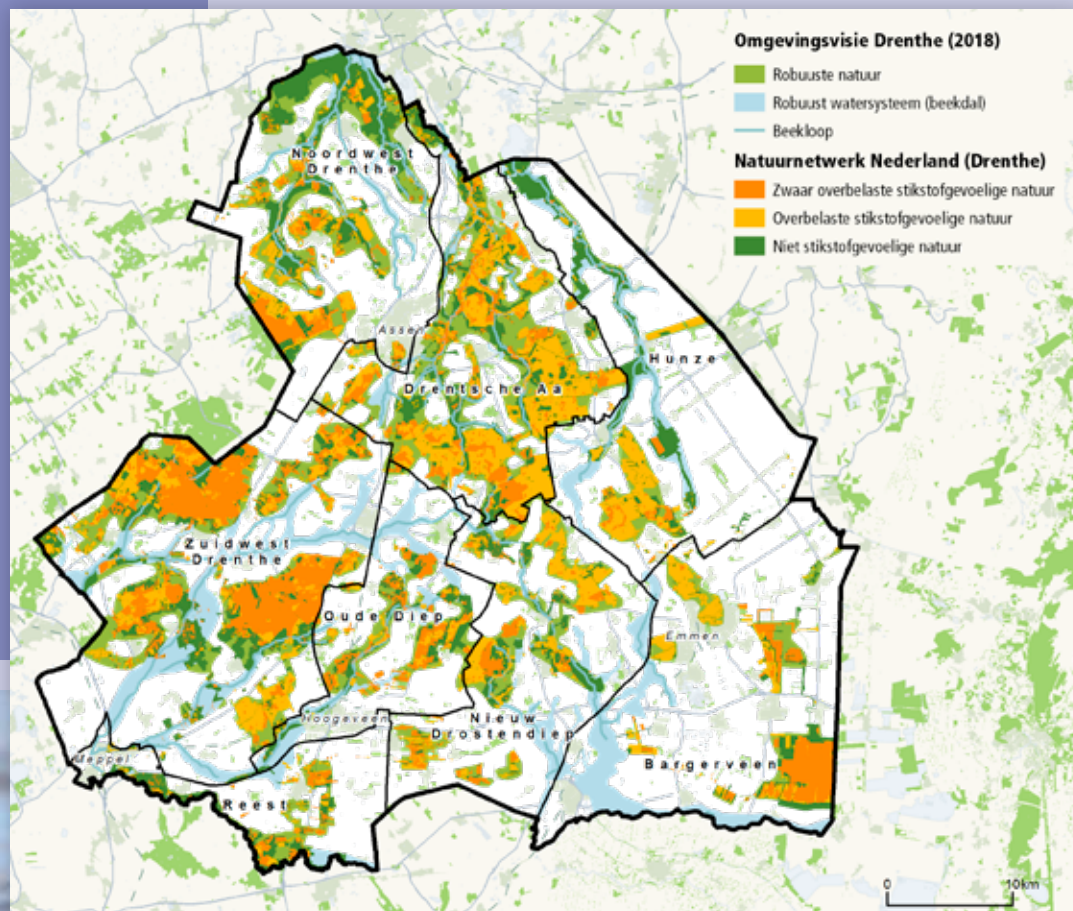
Wij verwachten dat dankzij het Programma Natuur een winst kan worden geboekt van 5 tot 7 procentpunt aan VHR-doelbereik bovenop het Natuurpact: van 65% doelbereik in 2027 naar ten minste 70% in 2030. De verbetering betreft dan het doelbereik van de omgevingscondities die nodig zijn voor de aangewezen natuurwaarden.

STIKSTOFPROBLEEM IN DRENTHE

Twaalf van de veertien Drentse Natura 2000-gebieden zijn stikstofgevoelig en hebben met een overmaat aan stikstof depositie te maken. Ongeveer tweederde van het Drentse deel van het NNN buiten Natura 2000 is stikstofgevoelig. Drenthe is een van de provincies met de meest lastige opgave in het behalen van de Kritische Depositiewaarde in stikstofgevoelige natuur. De meest stikstofgevoelige natuurtypen in Drenthe zijn actief hoogveen, herstellend hoogveen, trilveen, blauwgrasland, zure vennen, vochtige heide, zandverstuiving, heischrale graslanden, jeneverbesstruweel en bos van arme zandgronden. Soorten waarvoor Drenthe een belangrijk leefgebied is, zijn tapuit, lange zonnedauw, rozenkransje, dennenorchis, klokjes gentiaan, knoflookpad, geoorde fuut, zilveren maan en stijve ogentroost.

DE BELASTING VAN DE STIKSTOFGEVOELIG NATUUR IN DRENTHE

GEOORDE FUUT

ROZENKRANSJE

7

VERSNELINGSAGENDA

Zoals eerder aangegeven, is verdere versnelling noodzakelijk om de NNN-opgave in 2027 te kunnen realiseren. Samen met onze partners hebben we geïnventariseerd aan welke 'knoppen' we kunnen draaien om die versnelling te realiseren. We beschrijven ze hieronder.

1 VERSNELLEN VAN DE GRONDOPGAVE

Grond is zeer bepalend voor het tempo van realisatie van het NNN. Als eerste beschrijven we de 'knoppen' die nodig zijn om de grondopgave te kunnen versnellen. In veel projecten plukken we de vruchten van zorgvuldige gebiedsprocessen en grondige voorbereiding. Maar we merken ook dat we in een taaiere fase zijn aanbeland. De druk op de grondmarkt is groot en de grondmobiliteit is laag. Ervaring leert dat één grondtransactie de motor kan zijn om een omvangrijk gebiedsproces (weer) in beweging te krijgen en doelen te realiseren. Dat vraagt om een goede strategie voor het benaderen van grondeigenaren en duidelijkheid over natuurbeheertypen, ruilmogelijkheden en instrumentarium. Een transactie kan ook als een verrassing komen; tegen ieders verwachting in is de eigenaar ineens wél bereid tot verkoop of ruil. Niet alles is te plannen.

Om een substantiële versnelling teweeg te kunnen brengen, is het van belang dat knoppen gecombineerd kunnen worden ingezet. Daarnaast is versnelling gebaat bij maximalisering van maatwerk.

FUNCTIEWIJZIGING

- Het wel of niet van functie kunnen wijzigen is de belangrijkste sleutel tot uiteindelijke inrichting van de gronden; zeker in situaties waar de laatste agrarische percelen de inrichting en daarmee het natuurrendement van het hele NNN-deelgebied bepalen.
- Veel van de beschikbare instrumenten zijn de afgelopen jaren ingezet, maar hebben tot nu toe niet altijd tot het beoogde doel geleid. Een aanvullende strategie is nodig om te kunnen komen tot functiewijziging van de cruciale gronden. Insteek daarbij is telkens dat we zowel voor natuur als voor landbouw doelen realiseren.

RUILGROND

- Een van de belangrijkste kritische succesfactoren is de beschikbaarheid van voldoende ruilgrond. Om ruilprocessen te faciliteren, beschikt de provincie over een investeringskrediet voor aankoop van ruilgrond.
- Om gronden binnen het NNN van functie te kunnen wijzigen, zijn ruilingen in gebiedsprocessen cruciaal. Vaak zijn meerdere grondruilen noodzakelijk. Intensivering en versnelling van gebiedsprocessen verlangt een grotere grondvoorraad, ook al omdat ruilprocessen in de praktijk een paar jaar duren.
- Prolander maakt analyses naar de behoefte van ruilgrond per deelprogramma. Op basis daarvan kan worden beoordeeld wat de kwaliteit en inzetbaarheid van de huidige voorraad ruilgrond is en of verruiming van het investeringskrediet nodig is om snel te kunnen inspelen op kansen voor aankoop.

INSTRUMENTARIUM

- We gaan meer en aanvullende instrumenten inzetten om de grondopgave te versnellen. Ons Grondbeleid voorziet ons van een uitgebreid instrumentarium voor realisatie van onze opgaven. Niet alleen de keuze voor een instrument, maar vooral de wijze waarop dat instrument wordt toegepast is bepalend voor procesverloop en uitkomst. Bij doorontwikkeling van ons instrumentarium richten we ons daarom in de eerste plaats op het verkennen van toepasingsmogelijkheden van het huidige instrumentarium, zoals WILG, volledige schadeloosstelling, Wet Voorkeursrecht Gemeenten en SKNL.
- **Schadeloosstelling**: volledige schade-loosstelling op vrijwillige basis kan een optie zijn in vastgelopen processen waar het gaat om de laatste hectares

in een groot aaneengesloten gebied met een hoge urgentie (Natura 2000, NNN, KRW). Volledige schadeloosstelling kan dan voorzien in voldoende compensatie voor de ondernemer om het bedrijf op een andere locatie voor te zetten en vervangende grond te kopen. Randvoorwaarde is in ieder geval dat de bestemming planologisch is of wordt geregeld. Om het instrument te kunnen inzetten, is een lange voorbereidingstijd nodig; gezien de resterende realisatietijd van het NNN, is het zaak vroegtijdig keuzes te maken.

- **Maatwerkoplossingen**: een grote vraag naar grond betekent een hogere grondprijs. Bij grondverwerving is de overheid gehouden aan een marktconforme prijs. Anders is sprake van ongeoorloofde staatssteun. Andere partijen zijn vrij om een hogere prijs te bieden en te betalen. Regelgeving en

zorgvuldigheid kunnen dan conflicteren met de noodzaak om snel te handelen. Op basis van maatwerkoplossingen - anders dan een hogere prijs - kan het voor de grondeigenaar toch interessant zijn om met de overheid tot overeenstemming te komen.

- **Gebieds- en adviescommissies**: bestuurlijke adviescommissies hebben, anders dan gebiedscommissies, geen wettelijk instrumentarium tot hun beschikking. In formele zin hebben ze daardoor minder doorzettingsmacht. Toch is het de vraag of mandaatuitbreiding per definitie tot versnelling leidt; overleg en draagvlak blijven de eerste randvoorwaarden voor resultaat. Planmatige kavelruil en keukentafelgesprekken zijn in de praktijk het meest effectief. De inzet van het WILG-instrumentarium kan in specifieke gevallen bijdragen aan een versnelling.

- **Landschapsgrond:** een boer die wil verplaatsen en een extensiever bedrijf elders wil voortzetten, verlangt grond voor grond. Al snel zal dan sprake zijn van overbedeling van hectares en een prijsverschil tussen hectares waar de ondernemer vandaan komt en naartoe gaat. Op grond van onrechtmatige steun mag de overheid het prijsverschil niet overbruggen. In de toekomst biedt het, binnen Nationaal Programma Landelijk Gebied, in ontwikkeling zijnde concept 'landschapsgrond' wellicht uitkomst.

BEKENDHEID EN DUIDELIJKHEID

- In de praktijk blijkt soms dat regelingen en de mogelijkheden die zij bieden onvoldoende bekend zijn. De Subsidieregeling Grondverwerving NNN-Drenthe bijvoorbeeld gaan we meer onder de aandacht van terrein-beherende organisaties en particulieren brengen.
- Regie is eveneens een belangrijk aspect in ons Grondbeleid. Zoals we in de vorige paragraaf al aangaven, zetten we in op nog meer duidelijkheid aan de voorkant, onder andere door te voorkomen dat grondeigenaren met telkens een andere organisatie of afdeling te maken krijgen.

2 MEER DOEN IN EEN HOGER TEMPO

Naast de voorgenoemde 'knoppen' gericht op de grondopgave, hebben we samen met onze partners andere 'knoppen' geïnventariseerd waar we aan gaan draaien om de noodzakelijke versnelling van de NNN-opgave te kunnen bewerkstelligen.

EFFICIËNT EN ZAKELIJK

- We pakken meerdere projecten in een deelprogramma tegelijkertijd op. Daarbij laten we de voorbereidingen voor de inrichting, bijvoorbeeld onderzoeken, parallel lopen aan de grondopgave.
- Dossiers binnen een of meerdere deelprogramma's met overeenkomstige vraagstukken, bijvoorbeeld in grondstrategie, pakken we vaker geclusterd op, bijvoorbeeld waar het gaat om onderzoek en bestuurlijke besluitvorming. Voordelen zijn tijdsbesparing, sneller knopen doorhakken, efficiënte inzet van middelen en instrumentarium en een vlotter gebiedsproces.
- Waar mogelijk, werken we aan vereenvoudiging en schaalverkleining van processen. Het integraal aanvliegen van gebiedsopgaven wordt steeds belangrijker. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat met het optuigen van een omvangrijk

HOLMERS

gebiedsproces voor een kleine inrichtingsopgave onnodig veel tijd verloren gaat. Door processen waar mogelijk klein te houden, kunnen we dichter op 't boerenerf komen, meerdere vraagstukken tegelijk adresseren en concreet perspectief bieden.

- De provincie werkt de organisatorische verbinding tussen grote ruimtelijke opgaven nader uit, met als adagium: breed aanvliegen waar het moet en smal waar het kan.
- Tijdig escaleren: om te voorkomen dat lastige kwesties te lang bij één partij of gremium blijven liggen, is het zaak dat ze tijdig bij het programma-

management of de bestuurders worden neergelegd.

- Partijen werken samen in een cultuur van 'nieuwe zakelijkheid': zij houden elkaar scherp, spreken elkaar aan en leren van elkaar.

FOCUS OP SYSTEEMHERSTEL

- We geven prioriteit aan sleutelhectares. Dat wil zeggen dat we de meeste energie steken in functieverandering en inrichting van gronden die cruciaal zijn voor systeemherstel.
- Uitgangspunt is het realiseren van natuur binnen de begrenzing van de NNN. In zeer uitzonderlijke gevallen kan het voorkomen dat snippers van percelen niet of nauwelijks bijdragen aan het systeemherstel en functiewijziging ook lastig blijkt, kan het uit ecologisch oogpunt wenselijk zijn om te herbegrenzen. In de praktijk gaat het om restpercelen, achtertuintjes en snippers. In de deelstrategieplannen grond wordt dit nader uitgewerkt.
- In pilots willen we de eerst komende paar jaar de samenhang tussen landbouw, hydrologie, natuur en stikstof onderzoeken, als onderdeel van de overgangsgebieden uit het Uitvoeringsprogramma Natuur en het Koersdocument Stikstof (drietraps: gebiedsverkenningen - gebiedsagenda's - gebiedsplannen). Voor elk van die vier onderdelen brengen we

in beeld wat nodig is om tot systeemherstel te kunnen komen.

- Vanuit de pilots vindt uitrol naar andere gebieden plaats. Daarvoor selecteren we gebieden waar KRW, Natura 2000 en stikstof/landbouw samenkomen. Het wat en wanneer van deze pilots hangt mede af van de tweede fase van het Uitvoeringsprogramma Natuur 2024-2030 en de besluitvorming daarover. De beperkte middelen uit de eerste SPUK-periode (Specifieke Uitkering) van het Uitvoeringsprogramma Natuur zetten we namelijk in voor noodzakelijke maatregelen binnen het NNN.

DUIDELIJKHEID VOOR BETERE BESLUITVORMING EN UITVOERING

- Binnen het NNN werken we aan duidelijke randvoorwaarden voor de te realiseren natuur.
- We gaan voor helder geformuleerde opdrachten en goed opdrachtgeverschap.
- Voor we een gebiedsproces ingaan, geven we partijen helderheid over beoogde natuurdoeltypen. Eenheid van beheer is en blijft het uitgangspunt. Een grondeigenaar kan dan in een vroegstadium beoordelen of een ontwikkeling binnen zijn/haar bedrijfsvoering past. Om dit proces te faciliteren, ontwikkelen we een ambitiekaart voor het hele NNN in Drenthe met daarop de beoogde natuurdoeltypen.

- Gebiedspartijen hebben behoefte aan uitsluitsel in een vroegtijdig stadium over wie de grond uiteindelijk in bezit krijgt of bij wie het eindbeheer komt te liggen. Partijen nemen die informatie mee in hun overweging om al dan niet aan een gebiedsproces mee te werken en zo ja, met hoeveel inzet. Zie ook paragraaf 'Versnellen van de grondopgave'.
- Uit de tussenevaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland komt de behoefte aan verheldering over de balans tussen beschermen, beleven en benutten naar voren. Mede ingegeven door belangenverschillen kunnen gebiedspartijen daar hun eigen beeld bij hebben. De urgentie van beschermen is gezien de stikstof- en klimaatproblematiek en afnemende biodiversiteit groot en neemt alleen maar verder toe. Dat beschermen voorop staat, gaan we nadrukkelijk tot uitdrukking brengen in onze aanpak, in de communicatie over het Programma Natuurlijk Platteland en in de boodschap die de gezamenlijke gebiedspartners uitdragen.

VLOT VERLOOP VAN PROCEDURES

- Op grond van hun taak tot vaststelling en wijziging van bestemmingsplannen en verlening van vergunningen hebben gemeenten grote invloed op het tempo van inrichting van het NNN.
- Om een vlot verloop van procedures te bevorderen, is het belangrijk dat

gemeenten steeds goed zijn aangehaakt bij de programma-opgaven. Bestuurders en medewerkers hebben behoefte aan duidelijkheid over consequenties van verschillende planologische bestemmingen. Zij moeten een zorgvuldige afweging kunnen maken op basis van wat programma-doelen concreet betekenen voor onder andere landbouw, recreatie en waterveiligheid en welke koppelkansen daaruit voortvloeien.

- Waar vertraging in procedures wordt veroorzaakt door een tekort aan menskracht bij gemeenten, gaat de provincie met de betreffende gemeente in overleg om samen te kijken hoe procedures versneld kunnen worden. De provincie kan bijvoorbeeld zelf het initiatief nemen om onderdelen van de NNN-begrenzing van een projectbesluit te voorzien. Noord-Brabant en Overijssel hebben daar goede ervaringen mee.

INZET VAN MENSEN, ORGANISATIES EN KENNIS

- Meer tempo maken vraagt om meer capaciteit over meerdere jaren bij Prolander dan we via het Natuurpact beschikbaar hebben gekregen. Evenals in de afgelopen paar jaar, zal deze capaciteit de komende jaren verder worden vergroot.
- Constructieve communicatie op het boerenerf is een belangrijke sleutel

BUIZERD

tot versnelling. Aan de keukentafel van boerenbedrijven is behoefte aan mensen die de Drentse landbouwpraktijk, het beleid en de gebieden kennen en die daarom constructief met de ondernemers kunnen meedenken over transitie en een duurzame bedrijfs-toekomst. De regierol ligt bij één organisatie; Prolander, dan wel een externe adviseur, taxateur of kavelruil-coördinator of een andere partner in het gebiedsproces.

- In gebieden waar de waterhuishouding c.q. de KRW leidend is in een complex stelsel van ruimtelijke opgaven, kunnen ook waterschappen de rol van trekker van gebiedsprocessen of (mede)opdrachtgever van maatregelen op zich nemen.
- Uitkomsten van monitoring in Natura 2000, NNN en Natuurnetwerk Drenthe (NND) gaan we steviger verankeren in onze beleidscyclus. Dat doen we door onze interne organisatie zo in te richten dat interactie tussen monitoring- en beleidsteams een structureel karakter krijgt. Het geheel van monitoring, beleid en strategieontwikkeling rond Natura 2000, NNN en NND vormt dan de monitoringcyclus. We doen dit om adequater te kunnen inspelen op ontwikkelingen in het veld en om onze kennis te vergroten. Ook gebiedsprocessen hebben baat bij beschikbaarheid van monitoringgegevens.

- Onderzoek en experimenteerruimte zijn nodig om het tij van achteruitgang van biodiversiteit te kunnen keren. In Drenthe maken we onder andere gebruik van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN). Acht landelijk opererende deskundigenteams, georganiseerd per landschapstype en samengesteld uit terreinbeheerders, beleidsmakers en onderzoekers, en een expertisegroep Fauna zijn onder de vlag van OBN actief in het ontwikkelen en verspreiden van kennis ten behoeve van structureel herstel en beheer van natuurkwaliteit. Wij hebben het OBN bijvoorbeeld ingeschakeld voor onderzoek naar verhoging van de beekbodem in de Drentsche Aa.

INZET OP DRAAGVLAK

- Draagvlak is essentieel om tot resultaten te kunnen komen. Programma-partners dragen er samen zorg voor dat inwoners, ondernemers en andere betrokkenen goed en tijdig worden geïnformeerd over nut, noodzaak en implicaties van maatregelen.
- Koppelingen tussen de natuuropgave en recreatie die aansluiten op specifieke behoeften en gebiedskwaliteiten zijn bevorderlijk voor draagvlak. Het is daarbij van belang dat het accent in de communicatie over beleavingsmogelijkheden ligt op welke activiteiten in

WERKEN AAN DRAAGVLAK VOOR NATUUR IS
ESSENTIEEL OM RESULTATEN TE BOEKEN

welke delen van natuurgebieden wél mogen en kunnen; geen negatieve, maar een positieve boodschap. Dan zal vervolgens meer begrip ontstaan voor de keuze om de kwetsbare zones met rust te laten.

- Ook het zichtbaar maken van andere koppelkansen, bijvoorbeeld met klimaatadaptatie en duurzame landbouw - lees: meervoudig grondgebruik - helpt bij het overtuigen van partijen en het verwerven van commitment.
- Een effectief hulpmiddel is de landschapsvisie. Zo'n visie, die zich in nauwe samenspraak met alle gebiedspartijen laat opstellen, is integraal: thema's als natuur, water, landbouw, energie, cultuurhistorie, wonen en recreatie komen bij elkaar. Een landschapsvisie is geen blauwdruk, maar een vergezicht. Het is een verkenning van kansen en mogelijkheden voor de lange termijn en bedoeld om te inspireren aan beleidstafels, tekentafels en keukentafels. Insteek is een realistisch toekomstperspectief, in aansluiting op de praktijk en de voorgeschiedenis van het gebied; om te weten waar je naartoe gaat, moet je weten waar je vandaan komt.
- Aankoopregeling: de aankoopregeling veehouderijen nabij natuurgebieden biedt aanknopingspunten voor zowel de stikstofaanpak als natuurherstel

BOS VAN DE TOEKOMST ANSERDENNEN

• VERDERGAAN MET WAT GOED GAAT

- De provincie heeft vanaf de start van het programma gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak. Deze
- aanpak is uitgewerkt in acht deelprogramma's met bijbehorende overlegstructuren en (verantwoordings) documenten, zoals deelprogramma-plannen en startdocumenten. Hierdoor is er goede overall programmasturing op de grote, complexe opgave.
- De samenwerking met onze gebiedspartners en de wijze waarop die samenwerking is georganiseerd, zoals inzet van gebieds- en adviescommissies, is een belangrijke sleutel in de tot op heden geboekte resultaten geweest. Er is sprake van wederzijds vertrouwen en openheid en we versterken elkaar door belangen te koppelen.
- De gebiedsgerichte aanpak die we voorstaan, is een waarborg voor maatwerk. Maatregelen kunnen zorgvuldig worden afgestemd op vraagstukken en prioriteiten in de specifieke deelgebieden. Er kunnen passende koppelingen tussen opgaven en partijen tot stand worden gebracht. Gebiedspartijen herkennen zichzelf daardoor goed in maatregelen en resultaat.

- De inrichting van een eigen uitvoeringsorganisatie voor de provincies Drenthe en Groningen - Prolander - biedt belangrijke voordelen. De gebiedskennis van de medewerkers van Prolander en het vertrouwen dat zij bij gebiedspartners genieten, zijn zeer waardevol.
- Relatief eenvoudige maatregelen waarbij in de regel één eigenaar betrokken is, besteden we uit via SKNL (Kwaliteitsimpuls Natuur en

Landschap) of via directe opdrachten waarbij de terreineigenaar zelf de maatregelen uitvoert. Zo is een substantieel pakket aan natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. Dat geldt eveneens voor een substantieel deel van de maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023.

- We hechten grote waarde aan maatschappelijke betrokkenheid bij het Programma Natuurlijk Platteland.

Dat is voorwaarde voor behoud, bescherming en ontwikkeling van natuur. In de afgelopen jaren hebben we er op verschillende manieren in geïnvesteerd, bijvoorbeeld door ondersteuning van educatieprojecten en participatie van lokale gemeenschappen in landschapsbeheer. In Natuurinclusief Drenthe is maatschappelijke betrokkenheid een belangrijk thema.

3 INTEGRAAL MET ANDERE GROTE OPGAVEN

In onze gebiedsgerichte aanpak verbinden we die thema's met elkaar die in de uitvoering nauwe samenhang hebben: stikstof, water, klimaat en landbouw. Meer samenhang in de programmering voorkomt bovendien dat stakeholders telkens afzonderlijk worden bevestigd. Andere thema's in relatie tot landgebruik kunnen, afhankelijk van wat in een gebied speelt, worden meegekoppeld. In Drenthe gaat het concreet over een integrale benadering van het Programma Natuurlijk Platteland en de volgende opgaven:

- **Water:** uitvoering KRW door de waterschappen van doelen op basis van vastgestelde ecologische kaders voor regionale wateren in de provincie. Hiermee samen hangt het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer dat is gericht op ondersteuning van agrariërs bij het doorvoeren van innovaties op erf en land in agrarisch bodem- en waterbeheer.
- **Klimaatadaptatie** en -mitigatie: in maart 2021 is de Nota Klimaatadaptatie Drenthe vastgesteld. De uitwerkingsrichtingen die daarin worden benoemd voor bijvoorbeeld het tegengaan van verdroging of juist overstromingen, het veiligstellen van drinkwater en vermindering van

uitstoot van broeikasgassen raken aan natuur op thema's als robuustheid van het watersysteem, voldoende schoon grond- en oppervlaktewater, biodiversiteit en het conserveren van veen.

- **Programma Toekomstgerichte Landbouw:** dit programma zet in op het sluiten van kringlopen op bedrijfs- en regionaal niveau en ontwikkeling van meer toegevoegde waarde in de keten. Landbouw en natuur raken elkaar op thema's als biodiversiteit, milieu, plaagbestrijding, waterhuishouding, agrarisch natuurbeheer en karakteristiek boerenlandschap.
- **Drentse Aanpak Stikstof:** de provincie heeft in 2021 het koersdocument Drentse Aanpak Stikstof gepresenteerd. Het Koersdocument benoemt drie doelen: vermindering van stikstofdepositie (programma Stikstof), versterking van natuur (Programma Natuurlijk Platteland) en het creëren van ontwikkelperspectief voor bedrijven en projecten (met name Programma Toekomstgerichte Landbouw).

Tot slot is in het Regeerakkoord (december 2021) afgesproken om via het Nationaal Programma Landelijk

Gebied (NPLG) een integrale aanpak te kiezen van de verschillende opgaven in het landelijk gebied. Stikstofreductie en natuurherstel worden ingebed in een bredere transitie van het landelijk gebied en fungeren daarin als grote aanjager. Daarnaast wil het kabinet inzetten op een betere aansluiting van de landelijke aanpak - het pakket aan generieke bronmaatregelen voor vermindering van de stikstofdeken in landelijk en stedelijk gebied - en de gebiedsgerichte aanpak onder regie van de provincies.

Natuur staat onder druk van meer factoren dan alleen stikstof en we hebben in het landelijk gebied met meer omvangrijke opgaven dan alleen stikstofgevoelige natuur te maken. Die opgaven zullen bovendien alleen tot ontwikkeling kunnen komen als ze worden gekoppeld aan duurzaam perspectief voor de landbouw en economische versterking van het landelijk gebied. Op het moment dat er nadere afspraken zijn gemaakt in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, zal het Programma Natuurlijk Platteland hierop geactualiseerd worden.

8

VERANTWOORDELIJKHEDEN EN ORGANISATIE

Meerdere partijen in het landelijk gebied werken gezamenlijk aan het Programma Natuurlijk Platteland. De provincie en de waterschappen dragen daarbij specifieke verantwoordelijkheden richting Rijk en Europa. Die beschrijven we hieronder, evenals de wijze waarop we de realisatie van opgaven organiseren en uitvoeren.

1 VERANTWOORDELIJKHEDEN

PROVINCIE

De Provincie is eindverantwoordelijk voor de natuuropgave in Drenthe; alle provincies hebben samen met het Rijk de handtekening onder het Natuurpact (2013) en het Uitvoeringsprogramma Natuur (2021) gezet. De Provincie is verder verantwoordelijk voor de doelrealisatie voor de KRW en verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen voor de KRW voor grondwaterlichamen. De Provincie heeft de regie over de uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland met de bijbehorende doelen en maatregelenpakket, evalueert de voortgang samen met de partners en draagt zorg voor periodieke actualisatie. De Provincie kan waar nodig de processen van uitvoering faciliteren met het beschikbaar stellen van ondersteuning vanuit haar uitvoeringsorganisatie Prolander. De Provincie heeft voor de complexere gebieden met verschillende opgaven opdracht gegeven aan de bestaande bestuurscommissies om de maatregelen uit te voeren. Daar waar nog geen bestuurs-

commissie aanwezig is, maar wel gewenst, wordt deze ingesteld.

WATERSCHAPPEN

De waterschappen dragen zorg voor de uitvoering van de maatregelen voor de KRW voor oppervlaktewaterlichamen waar zij verantwoordelijk voor zijn. De Provincie en de waterschappen stellen de planningen op elkaar af met als doel het uiterlijk in 2027 realiseren van de maatregelen. De maatregelen uit de KRW zijn vaak afhankelijk van de realisatie van de maatregelen van het NNN. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Provincie en waterschappen om de integrale opgave (natuur en KRW) te realiseren en te zorgen dat maatregelen worden uitgevoerd. Wanneer maatregelen niet kunnen worden uitgevoerd, zal gezamenlijk worden gezocht naar alternatieve maatregelen zodat de beoogde effecten wel worden bereikt.

TERREINBEHERENDE ORGANISATIES

Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Stichting Het Drentse Landschap voeren actief grondbeleid voor hun

gronden. Het gaat om verwerving en functieverandering, maar ook om ruil: met ruilgrond kunnen zij bijdragen aan de realisatie van het NNN en agrarische structuurverbetering. Staatsbosbeheer heeft als zbo van de Rijksoverheid aanvullende mogelijkheden om in het publieke domein grondtransacties uit te voeren die bij kunnen dragen aan de realisatie van het PNP. Natuurbeheerders, met inbegrip van particuliere eigenaren, hebben verder de mogelijkheid tot aankoop van grond en het inrichten daarvan. Behalve in gebiedsprocessen, worden natuurherstelmaatregelen Natura 2000 ook rechtstreeks door terreinbeheerders en particuliere eigenaren uitgevoerd. Wanneer voorgenoemde maatregelen niet kunnen worden uitgevoerd, zal gezamenlijk worden gezocht naar alternatieve maatregelen zodat de beoogde effecten van de maatregelen wel worden bereikt. Per Natura 2000-gebied hebben de benodigde organisaties een overeenkomst gesloten waarin de uitvoering van de natuurherstelmaatregelen Natura 2000 is geborgd.

GEMEENTEN

De verantwoordelijkheid van gemeenten ligt in de eerste plaats in het planologisch voorsorteren op maatregelen.

Processen zijn gebaat bij een vlotte procedure voor bestemmingsplanwijzigingen:

De start van het inrichtingswerk is ervan afhankelijk.

- Functiewijziging van landbouw naar natuur is voorwaarde voor inzet van instrumenten zoals SKNL en ruilprocessen.
- De gemeenten wordt gevraagd, voor zover dit geen inbreuk veroorzaakt

op de rechtspositie van gebruikers en/of eigenaren, om tijdig voor te sorteren door de bestemmingsplanwijziging naar natuur als onderdeel van de Natuurpact-afspraken, planologisch te regelen wanneer de uitvoerende partijen hierom verzoeken.

Een andere rol die gemeenten bij uitstek vervullen, is die van het signaleren en in gebiedsprocessen inbrengen van koppelkansen. Het Programma Natuurlijk Platteland biedt uitgelezen kansen voor uiteenlopende vormen van plattelandsontwikkeling. Daarnaast kan

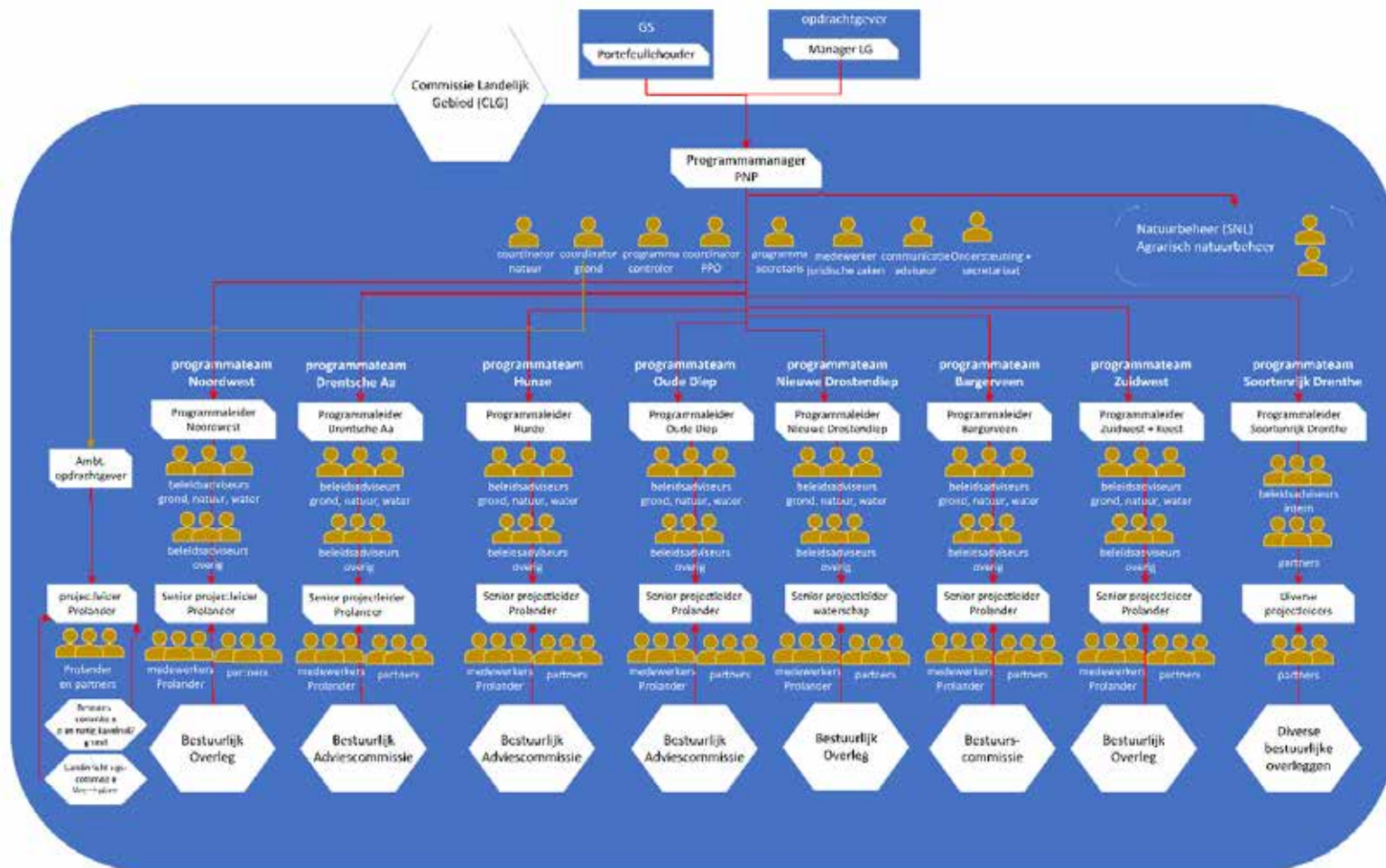
de gemeente eigen gronden inbrengen indien zij de sleutel zijn tot functiewijziging binnen de begrenzing van het NNN. Die bijdrage kan zowel indirect in een kavelruilproces worden geleverd als direct door de opgave zelf op te pakken.

LANDBOUW

Naast de ontwikkeling van natuur is het perspectief voor de landbouw van belang. Instrumentarium zoals kavelruil om zowel NNN binnen de NNN- begrenzing als landbouwstructuurverbetering buiten de NNN-begrenzing te realiseren, de Subsidieregeling verplaatsing grondgebonden agrarische bedrijven (VGAB) en particulier natuurbeheer dragen hieraan bij.

INFORMATIEAVOND
MANTINGERZAND

2 ORGANISATIE EN UITVOERING

HET PROGRAMMATEAM

Binnen Gedeputeerde Staten is een gedeputeerde portefeuillehouder van het programma. Het programma wordt inhoudelijk en financieel aangestuurd door de programmamanager. De programmamanager, als opdrachtnemer

van het programma, legt verantwoording af aan de ambtelijk opdrachtgever. De programmamanager (PM) stuurt het programmateam aan die uit verschillende medewerkers bestaat, waaronder de programmaleiders. Ook is de programmamanager ambtelijk

opdrachtgever van de uitvoeringsorganisatie Prolander. De programmaleiders op hun beurt sturen elk een of meerdere deelprogramma's aan en leggen verantwoording af aan de PM.

ORGANOGRAM* PROGRAMMA NATUURLIJK PLATTELAND. *HET ORGANOGRAM IS OP HOOFDLINIEN. HET HOOFDPGRAMMA EN ELK DEELPROGRAMMA HEBBEN PROJECTTEAMS EN WERKGROEPEN DIE IN DIT ORGANOGRAM NIET ZIJN WEERGEGEVEN. HET ORGANOGRAM VAN DE DEELPROGRAMMA'S IS TE VINDEN IN HET BETREFFENDE DEELPROGRAMMAPLAN.

PROLANDER

De provincies Drenthe en Groningen hebben bij de decentralisatie, waarbij de Dienst Landelijk Gebied door het Rijk werd opgeheven, in 2016 besloten tot oprichting van de gemeenschappelijke regeling Prolander. De centrale taak voor Prolander is inrichting van het landelijk gebied, uitvoering van grondtransacties en het beheer van gronden ten behoeve van o.a. natuur, landbouw en water-opgaven. Jaarlijks sluit de Provincie een prestatieovereenkomst met Prolander om invulling te geven aan de concreet te realiseren resultaten op het gebied van inrichting, regelingen en verwerving.

Prolander krijgt op basis van de plannen in de prestatieovereenkomst geld van de Provincie voor de uitvoering. Daarmee is Prolander voor het Programma Natuurlijk Platteland een belangrijk instrument om de programma-doelen te kunnen realiseren. De Provincie kan waar nodig de processen van uitvoering faciliteren met het beschikbaar stellen van ondersteuning vanuit haar uitvoeringsorganisatie Prolander.

GEBIEDSGERICHT WERKEN

Uitgangspunt voor de uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland is en blijft een gebiedsgerichte aanpak in

acht deelgebieden. De deelprogramma's zijn dan ook geografisch van aard en samen dekken zij de hele provincie. Elk deelprogrammaplan bestaat uit een integrale opgave die invulling geeft aan beleven, benutten, beschermen. Verder staan in de deelprogramma-plannen de prioriteiten, uitvoeringsplanning, rollen en verantwoordelijkheden beschreven die bij het specifieke deelprogramma horen.

Binnen de deelgebieden worden gestelde natuurdoelen gerealiseerd via inrichtingsprojecten, via SKNL en - in geval van complexere opgaven - via

gebiedsprocessen. Bij nieuwe inrichtingsdoelen stelt de Provincie een startdocument op. Naast natuurdoelen worden daarin provinciale doelen op het gebied van archeologie, aardkundige waarden, cultuurhistorie en stilte en duisternis meegenomen. In samenspraak met alle betrokkenen wordt een inventarisatie van koppelkansen met andere opgaven gemaakt. Zo wordt een goede afstemming van maatregelen op gebiedseigen kwaliteiten, kansen en vraagstukken gewaarborgd. Waar dat aan de orde is, wordt aandacht besteed aan samenhang en koppelkansen met buurprovincies en buurland Duitsland.

De uitvoering in de deelgebieden vraagt om maatwerk. Er zijn verschillende uitvoeringsmogelijkheden, zoals:

- Door een bestuurscommissie in het kader van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg): GS benoemt de leden. De bestuurscommissie (BC) heeft een door Gedeputeerde Staten gemaande taak. Er is een onafhankelijk voorzitter en Prolander verzorgt het secretariaat. Prolander, als secretaris van een BC, heeft de regie bij het opstellen van een ruilplan en de ruilverkaveling en het opstellen van een inrichtingsplan en de daadwerkelijke inrichting. De BC stelt het

inrichtingsplan vast en biedt het ter besluitvorming aan bij GS. Deze manier van werken wordt toegepast in deelgebied Bargerveen, sub-deelgebied Veenhuizen en werd toegepast in het afgeronde sub-deelgebied Oude Willem.

- Voor drie deelgebieden (Drentsche Aa, Hunze en Oude Diep) is er een Bestuurlijke Adviescommissie. Een Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) wordt door GS ingesteld en is, conform het Reglement Adviescommissies Programma Natuurlijk Platteland, belast met de advisering aan de individuele organisaties die

lid zijn van deze adviescommissie en aan GS. Zij adviseert over besluiten met betrekking tot het realiseren van de doelen in het betreffende deelprogramma van het Programma Natuurlijk Platteland. Zij heeft als primaire taak om in samenhang te adviseren over de te realiseren doelen en opgaven uit het Programma Natuurlijk Platteland en verschillen te overbruggen met de partners op bestuurlijk niveau.

- Opdrachtverstrekking aan partners: terreinbeheerders, waterschappen of particulieren krijgen een opdracht van GS om een project uit te voeren,

gericht op bijvoorbeeld inrichting NNN, wateropgave, landbouw en/of recreatie. Concrete voorbeelden zijn het Nieuwe Drostendiep en het Amerdiep; beide projecten worden getrokken en uitgevoerd door een waterschap.

- Subsidieverlening aan partners: openstelling SKNL (Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap). Belangstellende terreinbeheerders of particulieren kunnen een subsidie aanvragen voor functieverandering en inrichting. In de openstelling staat vermeld welke prestaties er moeten worden geleverd.

< SAMENWERKEN AAN NATUURDOELEN LOONT.
BURGVOLLEN, ANLOO

AANLEG VAN NIEUWE NATUUR IN DE MANDELANDEN, BORGER

9

MONITORING

Om te weten of ons beleid tot de gewenste resultaten leidt, meten we de effecten. We analyseren en duiden de resultaten van deze monitoring en brengen over de behaalde natuurkwaliteit verslag uit in de voortgangsrapportage van het NNN. In dit hoofdstuk wordt slechts ingegaan op de hoofdlijnen van de monitoring. Uitgebreide informatie over monitoring is te vinden in andere documenten en op de website van de provincie Drenthe.

VUURLIBEL

De nu vastgestelde Drentse monitoringverplichtingen voor Natura 2000 en SNL-gebieden worden uitgevoerd volgens ons Meerjarenprogramma Monitoring. Monitoring van beschermde soorten, overlast veroorzakendew en invasieve exoten zijn meegenomen in het Uitvoeringsplan flora en fauna. Onder regie van de provincie verzamelen terreinbeheerders de nodige natuurinformatie. In samenhang met de abiotische en ruimtelijke gegevens beoordeelt de provincie via een landelijke systematiek de natuurkwaliteit van deze gebieden. De resultaten worden gepubliceerd in de jaarlijkse VRN (Voortgangsrapportage Natuur) en breed gedeeld op de provinciale website www.drenthein-cijfers.nl. Aanvullend beschrijven gebiedsspecifieke documenten zoals gebiedsverkenningen, natuurdoelanalyses, beheerplannen en voormalig PAS-gebiedsanalyses de natuurkwaliteit. De uitbreiding van het Programma Natuurlijk Platteland met het Programma Natuur heeft een gewijzigde kijk van het monitoringsysteem met zich meegebracht. Landelijke

ontwikkelingen binnen de monitoring vinden plaats in de periode 2022 tot en met 2024. Dan worden methodieken en reikwijdte van monitoring verder gedefinieerd en uitgerold. Afhankelijk van de te maken keuzes, wordt de monitoring op de schaalniveaus buiten Natura 2000 geïntensiveerd.

Monitoring wordt beschreven op vier schaalniveaus - Natura 2000, NNN-gebied met subsidie, NNN-gebied zonder subsidie en Natuurnetwerk Drenthe (NND) - en drie onderdelen - maatregelenmonitor, omgevingsconditiemonitor en doelbereikmonitor.

NATURA 2000

- Bijna alle onderdelen worden gemonitord. De aanvullende maatregelen vanuit het Programma Natuur voor de eerste uitvoeringsperiode worden daarin meegenomen.
- Maatregelen worden gemonitord via de maatregelenmonitor, zoals dat in het PAS ook gebeurde.
- Omgevingscondities worden gemonitord met procesindicatoren.
- Doelbereikmonitoring vindt in de basis plaats via de standaard

SNL-monitoringprotocollen (Subsidiestelsel Natuur en Landschap, te vinden op de website van Bij12) en het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Waar SNL-monitoring en NEM niet toereikend zijn voor de Natura 2000-opgave (specifieke soorten flora en fauna), wordt aanvullende monitoring uitgevoerd (zie ook Natuurvisie 'Gastvrije Natuur Drenthe 2040' en het Uitvoeringsplan flora en fauna).

NNN-GBIED MET SUBSIDIE

- Hier vindt wel monitoring van doelbereik plaats, maar in veel mindere mate monitoring van maatregelen en omgevingscondities.
- Vanuit het Programma Natuur kan daarin de komende jaren een bijstelling plaatsvinden, zeker waar het gaat over maatregelen die in de SPUK van het Uitvoeringsprogramma Natuur zijn opgenomen en die bijdragen aan versterking van Natura 2000 of die noodzakelijk zijn om het VHR-doelbereik te verbeteren.

NNN-GBIED ZONDER SUBSIDIE

- Hier vindt momenteel niet standaard monitoring plaats. Wel kan dit op incidentele basis worden uitgevoerd.
- Indien sprake is van een maatregel die via de SPUK wordt bekostigd, zal daar verdere monitoring op plaatsvinden.

NND (BUITENGEBIED)

- Hier vindt monitoring plaats voor specifieke soorten. Voor boerenlandvogels vindt een meer gerichte monitoring via het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) plaats.
- Indien sprake is van een maatregel die via de SPUK wordt bekostigd, zal daar verdere monitoring op plaatsvinden.

10

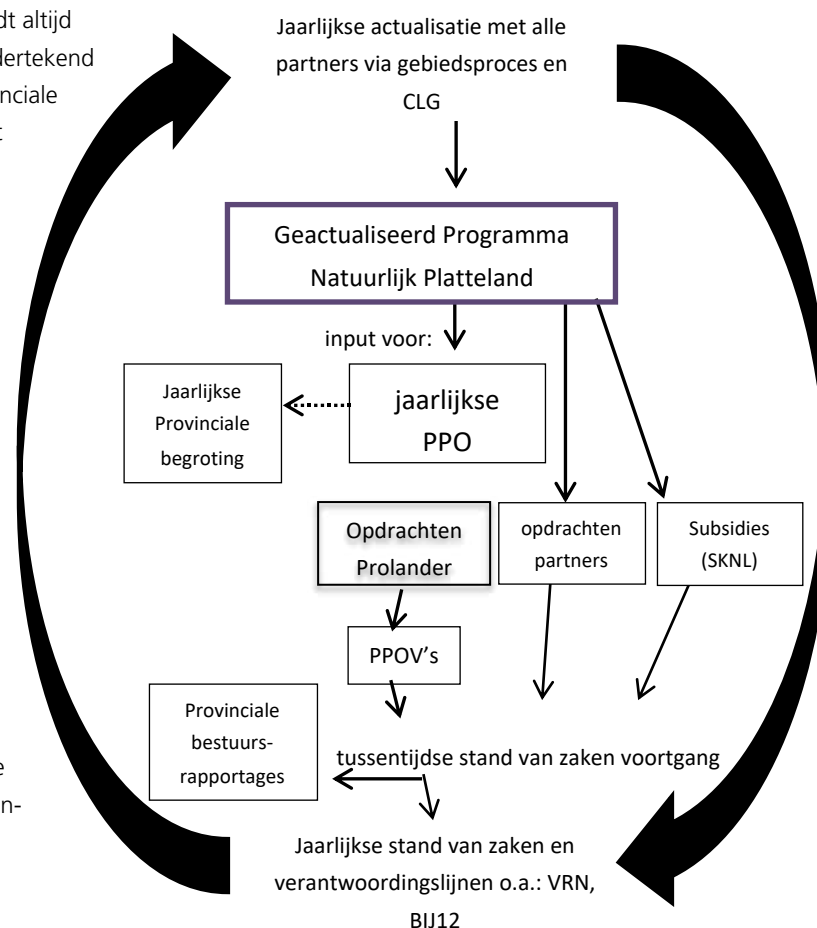
VERANTWOORDING

Het Programma Natuurlijk Platteland wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS) en geeft uitvoering aan bestaand beleid en de afspraken die GS met het Rijk heeft gemaakt in het Natuurpact (2013) en het Uitvoeringsprogramma Natuur (2021). GS legt via de begrotingscyclus verantwoording af aan Provinciale Staten (PS). Daarnaast wordt jaarlijks een informerende presentatie gegeven aan de Statencommissie Omgevingsbeleid over de stand van zaken en de nieuwe ontwikkelingen binnen het programma. Jaarlijks levert de provincie input voor de Voortgangsrapportage Natuur (VRN), een gezamenlijke rapportage van het IPO en LNV. Met de VRN legt de Minister verantwoording af aan de Tweede Kamer over de stand van zaken van onder andere het Natuurpact.

Het Programma Natuurlijk Platteland is niet in beton gegoten. Jaarlijks wordt gekeken of bijstelling nodig is. Het onderdeel ontwikkelopgave NNN, wat een substantieel onderdeel is van het programma, is zeer lastig meerjarig te plannen gezien het grote aantal externe factoren, met name op het onderdeel grond, waar niet of nauwelijks invloed op te krijgen is. De meerjarenplanning heeft dan ook een indicatief karakter. Daarnaast kunnen er zowel op provinciaal niveau als vanuit de gebiedsprocessen elk jaar weer nieuwe inzichten worden opgedaan die input zijn voor de actualisatie van de meerjarenplanning. Ook kunnen inzichten veranderen; onderzoeken en effectstudies kunnen nieuwe kansen of knelpunten aan het licht brengen. Om goed te kunnen blijven sturen op programmaniveau, is een jaarlijkse actualisatie van de meerjarenplanning nodig.

Een geactualiseerde meerjarenplanning is vervolgens input voor de provincie voor het geven van nieuwe opdrachten en subsidies. Ook is de geactualiseerde meerjarenplanning samen met de nieuwe projecten input voor de jaarlijkse prestatieafspraken die GS maakt met Prolander. In deze prestatieafspraken (PPO) maakt de provincie afspraken over de inzet van uren van Prolander en de financiële middelen binnen de lopende opdrachten (projecten) die door Prolander worden getrokken. De PPO wordt altijd voor de zomer opgesteld en ondertekend omdat het input is voor de provinciale begroting die in de zomer wordt opgesteld voor het jaar erop. Maandelijks vindt op ambtelijk niveau afstemming plaats tussen provincie en Prolander over de stand van zaken van de PPO. Ook rapporteert Prolander maandelijks aan de provincie via financiële maandrapportages de baten en lasten. Gekoppeld aan de provinciale bestuursrapportages levert Prolander op basis van de PPO voortgangsrapportages (PPOV's) op. De PPOV is vervolgens input voor de betreffende provinciale bestuursrapportage. De jaarlijkse eind-PPOV is input voor de provinciale jaarrekening.

Periodiek wordt de stand van zaken besproken op deelprogrammaniveau met de partners, zowel ambtelijk als bestuurlijk, in de betreffende gremia in de gebieden. Twee keer per jaar wordt de stand van zaken van het Programma Natuurlijk Platteland geagendeerd in de Commissie Landelijk Gebied (CLG). In onderstaand schema is de verantwoordingscyclus van het programma weergegeven.

11

PROGRAMMABEGROTING

Bijgaande financiële plaat geeft de programmabegroting weer in ingeschatte kosten en te verwachten baten over de programmaperiode 2022 t/m 2027, waarbij wel de gehele restantopgave NNN zoals afgesproken in het Natuurpact in financiële zin is meegenomen (peildatum 1-1-2022).

In de eerste helft van de programmaperiode tot en met 2021 is in totaal € 385.503.885,- aan kosten gerealiseerd. De totale kosten voor de programmaperiode 2022-2027 is afgerond op 708 miljoen euro. Hier staan afgerond 693 miljoen euro aan verwachte baten tegenover. Dat betekent dat we op dit moment een berekent financieel tekort hebben van zo'n 15 miljoen euro.

		vanaf 2021
KOSTEN		
	Verwerving / functiewijziging	€ 191.990.948
	Verpachting	€ 1.526.000
	Inrichting	€ 155.146.910
	Inrichting ILG-verplichting	€ 11.321.684
	PAS	€ 50.010.989
	Natuurbeheer	€ 108.383.735
	Agrarisch natuurbeheer	€ 28.483.322
	Monitoring	€ 6.482.004
	Overige uitvoeringskosten	€ 87.086.938
	Subtotaal	€ 640.432.530
	Programma Natuur Versnelling verwerving	€ 11.936.201
	Programma Natuur Inrichting	€ 45.765.831
	Programma Natuur Overhead	€ 10.029.349
	Subtotaal	€ 67.731.381
Totaal Kosten		€ 708.163.911

		vanaf 2021
DEKKING		
	Natuurbeheer	€ 108.383.735
	Bijdrage Provincie	€ 373.367.655
	Dekking van derden	€ 27.184.966
	EU financiering	€ 29.718.508
	ILG-uitfinanciering	€ 6.263.034
	Overige financiering	€ 22.506.177
	Pachtopbrengsten	€ 5.450.000
	Verkopen NNN	€ 23.064.828
	Verkoopwinst grond	€ 15.000.000
	EU bijdrage SNL/agrarisch natuurbeheer	€ 14.241.661
	Subtotaal	€ 625.180.564
	Programma Natuur	€ 67.731.381
	Subtotaal	€ 67.731.381
Totaal dekking		€ 692.911.945
Verschil		€ -15.251.966

TOELICHTING

- De in het Programma Natuurlijk Platteland en de bijbehorende deelprogrammaplannen genoemde bedragen zijn indicatief. Voor een aantal maatregelen is nog geen volledige dekking gevonden. Als die dekking onverhoopt niet wordt gevonden, gaan we met de betrokken partijen in overleg hoe hiermee om te gaan.
- Aan- en verkoopprocessen zullen marktconform plaatsvinden.
- Bij een integrale opgave waar zowel realisatie van het NNN als KRW-maatregelen aan de orde zijn, is het uitgangspunt voor de financiële bijdrage provincie (NNN) en waterschap (KRW) 50%-50%. Tenzij er, uitgedrukt in euro's, naar rato een grotere opgave van het ene belang is (NNN of KRW) ten opzichte van het andere, zal ook naar rato worden gefinancierd

- De Natura 2000-natuurherstelmaatregelen (voormalig PAS) en de maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Natuur worden in principe voor 100% gefinancierd door de Provincie met de middelen die de Provincie voor dit doel van het Rijk ontvangt.
- Indien de uitvoering van de maatregelen uit het Programma Natuurlijk Platteland gepaard gaan met andere werkzaamheden, dan gaan wij ervanuit dat de betreffende partijen bijdragen aan de uitvoering van het werk naar gelang het belang dat zij bij de uitvoering van de aanvullende werkzaamheden hebben.
- Wanneer projecten in samenhang met andere doelstellingen of financieringsbronnen worden uitgevoerd, dan kan de bijdrage van de verschillende subsidiënten die het betreffende project meefinancieren in het geheel lager zijn.

INVESTERINGSKREDIET

- Het is van belang dat de provincie beschikt over een zekere (strategische) grondvoorraad, die ingezet kan worden bij ruil en verplaatsingsprocessen voor de realisatie van provinciale doelen. Daarvoor worden gronden door de provincie (anticiperend) aangekocht. Deze gronden worden tegen marktwaarde aangekocht en in een ruilproces tegen marktwaarde verkocht. De opbrengsten van verkoop komen ten goede aan het investeringskrediet (revolving fund). De gronden worden tegen marktwaarde bij de post grondvoorraad opgenomen. Om de grondopgave in voldoende tempo te kunnen realiseren is van het belang dat de hoogte van het investeringskrediet op elk moment toereikend is. Mocht het nodig zijn om het investeringskrediet te verhogen, bijvoorbeeld door meer ruilgrond te verkrijgen, dan zal GS dit aan PS voorleggen.

COLOFON

Geproduceerd in opdracht van de provincie Drenthe, 2022

Grafische vormgeving: Marja Verberne

Fotografie: Hans Dekker

Tekst: Touché Concept & Copy

provincie Drenthe

